

RASER FINS IKKE

VITEN, SIDE 11

DEBATT- POLITI

KNUT OLAV AMÅS,
SIDE 18 og 19

SKAL TIL VENEZIA

BIENNALE, SIDE 19

7 059530 000014

TIDLAUSE HELTAR

■ «Ringenes herre II» er mørk, men imponerende. I den mørkeste timen reiser sjøve naturen seg mot kreftene som trugar livet på jorda.

KULTUR, SIDE 20 og 21

Slipper til ikke-medlemmer av statskirken:

SVARSTAD HAUGLAND BØYER AV

KIRKEN: Valgerd Svarstad Haugland gjør full retrett i statskirkesaken. Hun tar nå med ikke-medlemmer av statskirken i utvalget som skal vurdere forholdet mellom stat og kirke. – Jeg har ombestemt meg. Jeg har fått høre gode motforestillinger mot forslaget mitt, og jeg ser at det er nødvendig med en bredere oppnevnt kommisjon, sier kirkestatsråden

SIDE 9

KLASSEKAMPEN

Utgitt av Klassekampen AS

Ansvarelig redaktør: Bjørgulv Braanen
Daglig leder: Marga van der Wal

© Klassekampen AS
Ettertrykk og elektronisk videre distribusjon
forbød uten etter særskilt avtale.

Hva med Vardø?

■ USA har nå, ikke overraskende, kommet med den formelle henvendelsen til Danmark og Storbritannia om eventuelt å få bruke radaranlegget på Thule-basen på Grønland og i Fylingdales i England i rakettssystemet National Missile Defense (NMD). Det blir etter Nato-toppmøtet i Praha i november også omtalt som New Missile Defense (NMD). Her la Notlandene ned den politiske motstanden mot rakettssystemet, fordi USA likevel allerede hadde torpedert ABM-avtalen fra 1972 som forbød slike våpensystemer.

■ Danmarks statsminister Anders Fogh Rasmussen har for lengst tilbudt Washington Thule-basen. Det har skjedd over hodet på Landstinget i Nuuk. Valget på Grønland nylig ble et svar på tiltale: stadig flere ønsker uavhengighet. Dette avfeier København.

■ Men NMD rekker lenger enn Grønlandsisen, selv om det fortsatt knytter seg en rekke usikkerhetsmomenter til «Star Wars Junior». De politiske signalene som blir sendt ut, er ikke til å misforstå. USA vil bygge ut sitt globale militære hegemoni, ikke først og fremst mot de såkalte «røverstatene», men mot et Russland som kan reise seg mot og Kina.

■ USAs formelle henvendelse til Danmark bør derfor skjerpe årvåkenheten i vårt land med hensyn til Vardø-radaren som angivelig ikke inngår i NMD. Det kan være et fordekt spill. Både utenriksminister Jan Petersen og forsvarsminister Kristin Krohn Devold har omfavnet NMD, og det fins få sperreballonger i det politiske landskapet.

■ Derfor gjør en lurt å peile inn Vardø-radaren og retninga for dens virksomhet. Det hemmelighetskremmeriet som omgir radaren og de russiske forespørsle, sett på bakgrunn av Norges militærpolitiske forhold til Washington, tilsier at norske myndigheter har ting å skjule.

PETER M. JOHANSEN

Den tyske revisjonismen

Han blir regnet som den teoretiske stamfaren til den tyske revisjonismen. I dag er det 70 år siden den sosialdemokratiske politikeren Eduard Bernstein døde i Berlin, i tide før Hitlers maktovertakelse og under en tilspisset politisk kamp mellom KPD og den sosialdemokratiske ledelsen.

Bernstein ble født i Berlin seks dager inn i 1850. Han ble medlem av det sosialdemokratiske partiet i 1872 og ble redaktør av partiorganet *Der Sozialdemokrat* som ble utgitt i Zürich på grunn av de tyske sosi-

Til riksdagen, 1920

Bernstein vende tilbake før i 1901, sterkt påvirket av Fabian Society, slik det skinner gjennom i artikkelserien *Die neue Zeit* (1896-98) og bøkene *Die Voraussetzungen des*

alistlovene. Han flyttet til London da Sveits gikk med på å utlevere ham til Tyskland. Heller ikke da sosialistloven ble opphevet i 1890, kunne

Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie (1899) og *Zur Geschichte und Theorie des Sozialismus* (1901).

Bernstein polemiserer mot Marx' teser om forarminga av proletariatet, konsentrasjonen av kapitalen og skjerpinga av klassekampen; han er dessuten uenig i Marx' verdilære og den materialistiske historieoppfatninga. Derfor ville Bernstein at SPD i praktisk politikk skulle samarbeide med det borgerlige venstre. I 1916 stiftet han derfor Sozialdemokratische Arbeitsgemeinschaft sammen med Karl Kautsky. **PMJ**

I FOKUS: INNVANDRING

Victor Norman seier vi har trong til arbeidsinnvandring fordi vi er så rike. Kva med å kvitte seg med formuen?

Dei som bankar på

På veg ut av bustaden på Oslo vest møter eg kvar dag tre-fire karar i arbeidsklede. Dei prøver å unngå blikket mitt. Litt ned i gata står ein sliten Toyota med polske skilt. Truleg er eigaren mellom desse karane eg møter. Etter alt å dømme pussar dei opp eit husvære i bygården der eg bur. Det er ikkje noko uvanleg i dette. Då kona og eg pussa opp vår eigen bustad, fekk vi frå ulike hald tilbod om telefonnummer til nokre visstnok uvanleg flinke austuropeiske handverkarar. Prisen skulle vere 100 kroner timen, under ein femtedel av kva ein norsk handverkar tek.

Dei same menneska som tilrådde austuropearen snakkar også om ei fantastisk flink filippinsk vaskedame. For 400 kroner i månaden kunne ho sørge for at det vart reint og pent i heimen. La vi til hundre kroner, vaska ho og strauk 10 av skjortene mine. Dette er heilt vanleg i den delen av byen der vi bur, fortalde dei same menneska og spurde kvifor ikkje kona og eg skulle gjere det same.

Underbetalte arbeidrar er ikkje noko nytt fenomen i norsk historie. På 30-talet hadde langt over halvparten av norske

lærarar tenestejente, frå bygdene strøymde det billige handverkarar til byane, og på Sunnmøre kunne den ikkje-fagorganiserte møbelindustrien utkonkurrere den austnorske og fagorganiserte industrien.

Vi veit korleis det gjekk. Det norske prosjektet skapte stadig

„Eg kan vanskelig sjå med kva rett vi importerer ei ny underklasse til erstatning for den vi kvitta oss med

og billig arbeidskraft stogga opp. Det var ikkje fleire att. Vi fekk den norske velferdsstaten. Landet vart for dei fleste godt å bu i, og dei norske lærarane såg ut til å kunne overleve utan tenestejenta.

Spørsmålet no er korleis den fyrste forteljinga vil ende. Kva konsekvensar vil den etterkvart massive arbeidsimporten til Noreg og for den del, Vest-Europa få? Kven terner og kven taper?

Vinnarane vert verds-

økonomien, overklassa og den høgare mellomklassa i arbeidskraftimportland. Taparane vert landa som eksporterer arbeidskraft, og arbeiderklassa og dei arbeidsledige i mottakarlanda. Dei vert utkonkurrerte. Påstandane er ikkje mine. Dei kjem frå det liberalistiske tidsskriftet *The Economist*. Der munna ein studie ut i desse konklusjonane. Tilrådinga frå *The Economist* var klar: Auk arbeidskraftimporten til den vestlege verda fordi økonomiane våre vil tene på det.

Korleis skal så vi nordmenn stille oss til dette? Kan vi rekne med at det norske prosjektet gjentek seg, om enn på ein større skala? Dersom lesarane til Klassekampen tenkjer som *The Economist*, treng dei ikkje å uroe seg. Sidan dei fleste som les denne spalta, er høgt utdanna, vil dei etter alt å dømme tene på arbeidsimporten. For mellom vinnarane i den nye økonomien vil dei

som meistarar majoritetspråket best vere.

Dei fleste lesarane av Klassekampen tenkjer truleg ikkje slik, og godt er det. Men problematikken bør dei fleste av oss tenkje gjennom. Skal vi akseptere den stadig aukande arbeidskraftimporten? Denne journalisten meiner nei, sjølv om han førebels tener langt mindre enn store delar av den norske arbeiderklassa. Det er for mange som tapar under det nye regimet som er i ferd med å utvikle seg. Eg kan vanskeleg sjå med kva rett vi importerer ei ny underklasse til erstatning for den vi kvitta oss med.

Dette reiser sjølvsagt det moralske dilemmaet: Kva skal vi gjere for dei svoltne og fattige som bankar på? Noreg er eit rikt land, altfor rikt. Takka vere oljeformuen er renta urimeleg høg, eksportindustrien i store problem og dei offentlege budsjetta utarma. Er det ikkje på tide at vi kvittar oss med pengane? Eit land med nær 1000 milliardar på bok har råd til å gjere noko for verdas fattige.

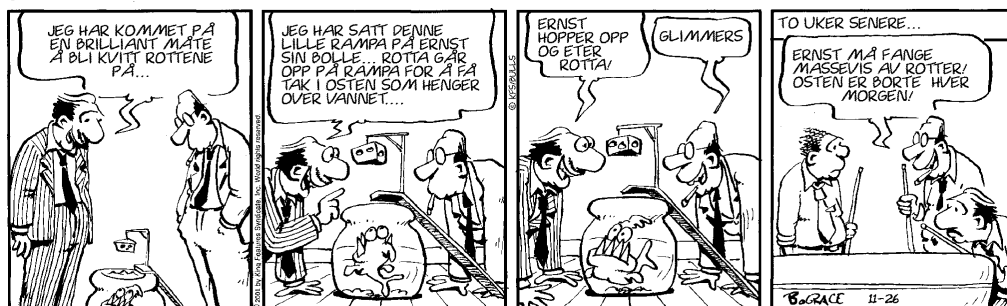
Høyrr du Victor?

Jon Hustad

jon.hustad@klassekampen.no

ERNIE

KRONIKK: LITTERATUR

Ved hver Solstad-utgivelse skjer det samme. Kritikerne får feber, leserne får feber, fyttterakkern så flink han er, sier alle. Men er det så sant da, spør **Maria Kielland Krag**.

Hvor god er egentlig Solstad?

Det er en rar ting som skjer når det kommer en ny bok av Dag Solstad. Det er som om det siver ut en tynn gass som legger seg over Litteratur-Norge. En tynn gass med bedøvende ef-

Maria Kielland Krag er litteratur-
rannmelder

fekt som inntas samtidig med at boken leses landet rundt. I denne bedøvede tilstanden blir mennesker som vanligvis er i stand til å ha både dømmekraft og egne meninger må-

pende og helt fårete i blikket.

Den tynne bedøvende gassen som brer seg utover landet er Solstads syntaks, for at han er god til å skrive er ikke mulig å underkjenne. På denne måten blir Solstads lesere, som til vanlig er ærgjerrige og kritiske mennesker til en kaklende flokk som sikler av begeistring. Hvor har det blitt av skammen, spør Solstad, skammen er en forutsetning for sivilisasjon, sier han. Herregud, for en klok tanke stønner leserne, mens sikkelet renner i strie strømmer.

Kokett Solstad

Sist Solstad kom med en ny bok tenkte jeg «hva blir det neste»? Hvor mange vinkler er det mulig å se en skamfull akademiker fra? Etter Bjørn Hansen, Rukla, professor Andersen, hva nå? Det blir vel enda en mannlig akademiker, en mannlig akademiker som skammer seg sånn at han gjør det til sitt livs-prosjekt å slette ut sitt eget personnummer, men før det har han giftet seg, følt et omfattende

”Det er som om det siver ut en tynn gass som legger seg over Litteratur-Norge

ubehag av det umulige naturlige før han rigger seg til på en senil-dementavdeling der han håper at ingen skal oppdage ham. Og hva kommer til å skje? Kritikerne kommer til å få feber, leserne får feber, fyttterakkern han er så flink.

For stort mere kokett enn Solstad er det ikke mulig å bli, mannen som selv har sagt han ikke har mere å skrive om, men skriver like mye for det, for hvorfor skulle han slutte når folk vrir seg i latter bare han kremter? Etter de mistrøstige akademiker-historiene handler den siste boken om en langt mere handlekraftig mann. Han svinser rundt i Berlin, mottar visjoner i høyere luftlag, foreleser på Nansenskolen; dette er i

GULLPENN? Sist Dag Solstad kom med en ny bok tenkte jeg «hva blir det neste»? Hvor mange vinkler er det mulig å se en skamfull akademiker fra?

FOTO: TOM HENNING BRATLIE

det hele tatt en mann som i motsetning til sine apatiske forgjengere er handlekraftig og håndterer det ytre trykket på en helt annen måte. Så er det da heller ikke AG Larsen, Rukla eller T. Singer vi har med å gjøre, det er Dag Solstad, romanfiguren som forsikrer oss i boken om at «Jeg er ingen gullpenn».

Distansert

Men det hjelper ikke om hovedpersonen heter Dag Solstad, det er det samme distanserte, analytiske og kjølige blikket som gjennomsyrrer alt. Om de slår rundt seg med paraplyen, rigger seg frivillig til i rullestolen eller kaller seg Dag Solstad, de har alle sammen vitnestatus til sitt eget liv. I Solstads siste bok har blikket utenfra flyttet inn i forfatteren, og viser bare at jamringen og selvanalysen kan fortsette fra orkesterplass.

«Jeg skildrer meg selv sett utenfra» skriver romanfiguren Solstad, nedtegnet av forfatteren Solstad, og i så måte er tematikken i boken 16.07.41 Solstads nittitallematikk tatt til det ytterste. Hans romanfigurer er hele veien betinget av et ytre trykk, fra andres forventning og krav om adekvat oppførsel. Det ytre trykket skaper voldsom skamfølelse og avmakt hos personene som beskrives fordi avstanden mellom forventet oppførsel og det romanfigurene makter

å utføre er så stor. Romanfigurene er fanget i å se seg selv utenfra, og det er sjeldent et pent syn. Når Solstad i denne boken lar sin romanfigur hete det samme og være født samme dag som seg selv har blikket utenfra praktisk talt flyttet inn i forfatteren, og jeg mener derfor det vil være en stor misforståelse å se på denne boken som et beklennesskrift eller et personlig produkt.

Grunn gjenklang

I Solstads romaner fra nittitallet har det sett ut som det litterære eksperimentet har vært å studere menneskelig tristesse, og da helst den mannlige varianten. Den ene karakteren mer mistrøstig enn den andre har dukket opp i roman etter roman, og mens

Solstad har postulert at han ikke har noe mere å skrive om, og bøkene utvilsomt har båret preg av nettopp dette, har kritikere og lesere virkelig trykket ham til sitt bryst.

Det som virkelig er foruroligende er at det er mange som visstnok mener at Solstads bøker sier noe om deres eget liv. Forfatteren som lar sine romanfigurer lenke seg

frivillig til rullestolen, som ikke varsler om et mord de er øyevitne til, som tenker mer på hva folk mener om måten man sørger på når kona dør – disse romanpersonene som bader i skam, avmakt og prekær mangel på impulser innenfra gir av en ufattelig grunn gjenklang hos mange norske lesere.

En kvinne

Men det finnes ett unntak i 16.07.41. Det finnes en kvinne i boken, i en liten fotnote, og for en eneste gangs skyld virker det som om Solstad skriver om noe som faktisk er viktig. I de tidligere bøkene er Solstads kvinnelige romanfigurer alle diktet opp over samme lest, de er alle karakterisert ved å ha noe gåtefullt og mystisk, ja, ubeskrivelig ved seg, til tross for at de beskrives, alle sammen. Solstads kvinner betraktes alltid på analytisk avstand, beskrivelsene er endimensjonale og iskalde hvor kvinnene er gåtefulle, magiske, blendende vakre, ufattelig vakre eller preget av ubeskrivelig skjønnhet eller noe tilsvarende. Og i bok etter bok får Solstad gang på gang gnått om hvordan hans romankvinner virker kastrerende på sine menn.

I årets roman er det et viktig unntak i så måte, som peker mot at denne boken er noe annet enn de foregående bøkene. Det finnes en kvinne i 16.07.41, men romanfiguren ønsker aktivt å ikke fremstille henne i teksten: «Dette vil betyr at jeg ikke er her alene. Min livsledsagerske er også her, men hun tilhører ikke romanen. Selv om jeg er jeg, så er dette en roman.../Til dette tema hører ikke min livsledsagerske».

Det ubeskrivelige

Nettopp ved fraværet av beskrivelse og ved at hun beskyttes mot ordene, representerer hun noe viktig og sant. Dette står i klar motsetning til de andre av Solstads siste romaner, der man ikke tydelig nok får innprentet at ingenting er mere sant enn noe annet, alt er kulturelt betinget, ingen ting er ekte og skulle du være så dum å mene noe annet, så er det bare en romantisk illusjon du snart vil våkne opp fra. Denne kvinnen, livsledsagersken, er beskyttet av det ubeskrivelige.

Ikke det kokette Soltstadske ordkløveri, ikke blabla-ble ubeskrivelig, men noe som viser at det selv i Solstads distanserte romanunivers faktisk finnes et sted som er beskyttet, immunt og uten ord.

PÅ TEPPET

ViktiG Viten

Gårsdagens VigiGste blir jener med en geografisk nøtt.

«Melkeveien kan ha en tiende planet» ble det meldt på side 21.

På Teppets vitenskapslige avdeling melder at VG har rett.

Faktisk er ingen av Melkeveiens rundt 200 milliarder stjerner (med tilhørende planeter) nummer 10. Forskerne er lykkelige over at VG endelig har løst gåten.

Og nå: Sport

Mer VG. «Kournikova er NYDELIG» er overskriften på en

For de store overskrifter

VG på sin side står på fornuftens og analysens side når avisen kommenterer: Kournikova har fortsatt ikke vunnet en WTA-turnering, men får store overskrifter uansett, skriver avisen.

Ingen sak å lage sak når man kan lage overskrifter om sine egne overskrifter.

Kopi I

Norske (altså norsksettende) Kristanna Loken spiller den super-sexy kvinnelige terminatoren i Terminator 3, ifølge VG.

Arnold er selvfølgelig også med.

Ifølge traileren til filmen har hun en oppgave: Å drepe oss alle.

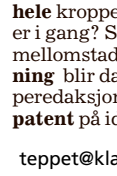
Virkelig skummelt altså. Vi synes imidlertid det er mer skummelt at hun ligner på Siv Jensen.

Kopi II

Den danske avisen BT har denne helgen kjørt et dobbeltsidig oppslag om Nanne som har fått seg Jennifer Lopez-rumpe.

Det hele dreier seg selvfølgelig om plastisk kirurgi. Nanne er faktisk en av de første i Europa som har fått laget Jennifer Lopez-rumpe.

Hvorfor ikke lage silikonkopi av hele kroppen når de først er i gang? Som et slags mellomstadium for kløning blir dagligdags Tepperedaksjonen tar herved patent på ideen.

teppet@klassekampen.no

KORTNYTT

44 millioner i erstatning til saueiere

Saueiere får 44 millioner kroner i erstatning for rovtilskader i beitesesongen 2002. Det er klart etter at erstatningssøknadene er ferdigbehandlet.

For inneværende år søkte 2.800 saueiere om erstatning for rovtilskader. Dette er 100 flere enn i 2001, men cirka 100 færre enn i toppåret 1999.

Saueierne vil i alt få 44 millioner kroner i erstatning for tap forårsaket av rovdyr i beitesesongen 2002. Dette er litt høyere enn for samme periode i fjor, da saueierne fikk 43 millioner kroner i erstatning.

NTB

Vil privatisere offentlig revisjon

Regjeringen mener kommuner og fylkeskommuner selv må få velge om de vil ha privat eller offentlig revisjon. Et nytt lovforslag som åpner for dette blir sendt til høring denne uken.

Kommuneloven pålegger i dag kommunene å ha en kommunal revisjon. Regjeringen mener det må være opp til kommunene selv å velge om de vil sette ut revisjonsoppdrag til private revisjonsfirma eller om de vil beholde sin egen revisjon.

NTB

AOF-ansatte tiltalt for bedrageri

Statsadvokatene i Trøndelag har tiltalt fire personer ved Namdal AOF i Grong i Nord-Trøndelag for bedragerier med et samlet beløp på vel 4,7 millioner kroner.

Den tidligere lederen for AOF-kontoret er i tillegg tiltalt for å ha undersøkt minst 510.000 kroner av kontorets midler.

NTB

Nye regler for privatskoler

Utdanningsminister Kristin Clemet vil forandre finansieringen av frittstående skoler for å likestille dem med kommunale skoler.

Regjeringen bruker begrepet frittstående skoler eller friskoler om privatskoler som mottar statstilskudd.

Hittil har disse skolene fått statstilskudd på 85 prosent av en nasjonal gjennomsnittskostnad per elev i den offentlige skolen. Nå foreslår departementet at friskolene skal få tilskudd basert på kostnadene til skole i den kommunen hvor skolen ligger.

For friskoler i kommuner som bruker mye penger på skole, vil dette bety økt tilskudd, mens det betyr lavere tilskudd for friskoler i kommuner som bruker lite per elev.

NTB

Kristin Clemet

Telenor fryser lederlønnene

LØNNSKUTT: Lederne i Telenor får ikke lønnsøkning neste år.

Av Kristin Haug

Telenoraksjen har falt med 31,2 prosent hittil i år på Oslo børs. Alle alternativer til lederlønnsfrys må godkjennes av Telenor-sjef Jon Fredrik Baksaas.

– Vi gjør dette helt klart for å spare. Det ville vært helt feil om le-

derlønnene skulle vokse etter de nedbemanningene vi har hatt i år, sier informasjonssjef

» Det ville vært helt feil om lederlønnene skulle vokse etter de nedbemanningene vi har hatt i år

Dag Melgaard, informasjonssjef i Telenor

Dag Melgaard i Telenor til Klassekampen.

Samtidig har Telenor spareprogrammet Delta4 gående. Målet med programmet er å kutte selskapskostnader med fire mil-

liarder kroner fra 2001 til 2004. Programmet startet i fjor. Hittil i år er vel 1500 årsverk definert som over-tallige i Telenor.

Lønnsfrysen betyr blant annet lavere arbeidsgiveravgift og pensjonsutgifter for Telenor. Forrige ukes Klassekampen-undersøkelse om lederlønna viser at Telenor betalte 5.171.856 millioner kroner for forhen-
værende

Telenorsjef Tormod Hermansens pensjon i fjor.

TELENOR: Dag Melgaard

Blant de ti største norske selskaper de siste fem årene kommer Telenor på andreplass når det gjelder økning i lederlønn. Telenors toppsjef, som hadde rundt 1,5 million kroner utbetalt i 1997 har nå tre millioner kroner i års-lønn.

kristin.haug@klassekampen.no

Vil ha forbud mot eldre-skvis

DISKRIMINERING:

Arbeidslivslovutvalget foreslår forbud mot diskriminering av eldre arbeidstagere.

Av Torgny Hasås

Som en ekstrajobb, har arbeidslivslovutvalget fått i oppdrag å tilpasse EU-direktivet om likebehandling i arbeidslivet til norsk lov. I går overleverte utvalgets leder Ingeborg Moen Borge-rud utredningen til arbeids- og administrasjonsminister Victor D. Norman.

Den viktigste forskjellen fra dagens lovgivning er at det blir forbudt å diskriminere eldre arbeidstakere. De øvrige forbudene finnes allerede i dagens lovverk, men utvalget vil gjøre lovverket for arbeidslivet tydeligere.

– Lovverket på dette området er i dag fragmentarisk, sa Borge-rud.

Hun viste til at likestillingsloven tar for seg diskriminering på bakgrunn av kjønn, mens Holgersen-utvalget tidligere i år la fram et forslag til ny lov mot etnisk diskriminering. Det er nylig nedsatt et utvalg som

» Lovverket på dette området er i dag fragmentarisk

Ingeborg Moen Borge-rud, leder i Arbeidslivslovutvalget

skal se på det rettslige vernet mot diskriminering av funksjonshemmede.

– Et fragmentarisk lovverk vil gjøre at ulike deler av lovverket opererer med ulike definisjoner av hva som er diskriminerende. Vi mener at tiden er inne til å se på dette i et overordnet perspektiv, sa Borge-rud.

UTREDNING: Arbeidslivslovutvalgets leder Ingeborg Moen Borge-rud overleverte i går utvalgets utredning om likebehandling i arbeidslivet til arbeids- og administrasjonsminister Victor D. Norman.

FOTO: TOM HENNING BRATLIE

Hun mener også at ulike definisjoner vil være med å fremme unødige rettssaker.

Bort med 55A

Utvalget foreslår å fjerne hele paragraf 55A i arbeidsmiljøloven, og erstatte den med et nytt kapittel med tittel «Likebehandling i arbeidslivet».

Dagens lovtekst inneholder forbud mot å diskriminere en arbeidstaker på grunn av kjønn, hudfarge, seksuell legning, religiøs eller

politisk overbevisning, i tillegg kommer forbud mot forskjellsbehandling på grunn av alder.

Forbudet mot forskjellsbehandling gjelder alle si-

der av et arbeidsforhold, utlysning, ansettelse, omplassering og forfremmelse, opplæring og kompetanseutvikling, lønns- og arbeidsvilkår og opphør av arbeidsforholdet.

Arbeidslivslovutvalget er nedsatt for å utrede en ny lov for hele arbeidslivet som blant annet skal erstatte dagens arbeidsmiljølov. Utvalget har frist til 1. desember neste år med å gjennomgå saken, og det er en delinnstilling Norman nå fikk.

Dissens

Dette er andre gang statsråden griper inn i arbeidslivslovutvalgets arbeid. Første gang var i januar da han foreslo omstridte endringer i overtidskapitelet i arbeidsmiljøutvalget. Det lovforslaget ligger til behandling i Stortinget og

skal behandles der i 28. januar.

– Jeg har ingen planer om å gripe inn flere ganger i utvalgets arbeid, men jeg vil ikke garantere noe. En vet aldri hva som kommer, sa Norman.

– Diskriminering i arbeidslivet gjør, i tillegg til det bryter menneskerettighetene, at vi heller ikke får utnyttet de samfunnsmessige ressursene vi har, sa statsråden.

Han lovet at departementet skulle gjennomføre en rask prosess for å få innført den nye loven.

Det var én dissens i utvalget. Arbeidsgiverne fra NHO, KS og HSH ville ikke gå så langt som det øvrige utvalget i å gi rett til erstatning til de som blir utsatt for diskriminering.

– Meir moderne enn konkurranseutsetjing

KOMMUNAR: Tre kommunar har gjennomført forsøk med omstilling utan konkurranseutsetjing. Resultata var betre produktivitet og økonomisk innsparing.

Av Magnhild Folkvord

Tre års forsøksverksemd i tre såkalla modellkommunar – Steinkjer, Sørumsund og Porsgrunn – ligg til grunn for den rapporten som Norsk Kommuneforbund (NKF) fekk presentert i går. Forsøka vart sett i gang som alternativ til konkurranseutsetjing, etter initiativ frå NKF. Den grunnleggjande ideen er at dei tilsette sjølve er ekspertane, og at dei har dei beste føresetnadene for å komma med idear til betring av kvalitet og effektivitet. Evalueringa er gjort av forskarar ved Asplan og NIBR.

– Dette er moderne endringsarbeid. Medan den økonomiske effekten av konkurranseutsetjing blir dempa etterkvart, kan dette endringsarbeidet gi større effekt dess lengre det får verka.

Både direkte økonomisk innsparing og betra produktivitet er noko av resultatet av dei mange delprosjekta i forsøkskommunane, seier seniorøkonom Helge Dønnum, Asplan.

Stabilt endringsarbeid
Dønnum meiner modellkommunemetodikken har vesentlege fordelar framfor konkurranseutsetjing.

Frå forsøk til varig ordning

– Ein del av mellomleiarane vart redde for å bli overkøynde av dei tilsette sine idear til endringar og forbetringar. Men så snart folk kjende seg meir trygge, fungerte forsøket framifrå.

Det seier Torstein Amdal, som har vore hovudtillitsvald for Norsk Kommuneforbund i Steinkjer dei siste fire år, og no er i full jobb som leiar for sentralkjøkkenet i kommunen. Mellom 300 og 400 tilsette i Steinkjer har vore direkte med i forsøksarbeidet.

I Steinkjer er arbeidsmåten frå Modellkommuneforsøket no etablert som ei varig ordning, med eit partssamansett utval som skal handtera vidare endringsarbeid.

FORSKARAR: – Modellkommuneforsøket viser gode resultat når det gjeld både kompetanseheving, trivsel, innsparing og produktivitet, seier forskarane Sigrid Skålnes og Helge Dønnum.

FOTO: JANNE LINDGREN

– Ein vesentleg skilnad er at konkurranseutsetjing kan gi raskare mål-

bare resultat når det gjeld økonomisk innsparing. Vår evaluering viser at det tok litt tid før Modellkommuneforsøket gav resultat, dei tilsette måtte bli trygge på arbeidsmåten, og på forholdet mellom tilsette, tillitsvalde og leiarar i det arbeidet som skulle gjerast. Men når dette først fungerer, har det ei rekke positive verknader, seier Dønnum.

– Dei tilsette har langt fleire idear til forbetringar enn dei til vanleg kjem fram med, og frykt for å dumma seg ut hindrar ofte at slike idear kjem

fram, seier forskar Sigrid Skålnes, NIBR. Mellom 70 og 80 prosent av dei spurde meiner at modellkommuneforsøket har ført til betre rutiner for å ta dei tilsette med på råd, viser rapporten.

Brukbart overalt

Dønnum understrekar at modellkommunemetodikken utviklar eit samspel mellom leiarar, tilsette og administrasjon som ikkje er tenkjeleg ved konkurranseutsetjing.

– Eit anna viktig moment er at denne arbeidsforma kan gjennomførast i alle sektorar i alle kommunar, uavhengig av region og forhold til marknaden. Konkurranseutsetjing er

som kjent avhengig av at det finst ein velfungerande marknad, seier seniorøkonomen.

Som konkrete eksempel på både effektivisering og innsparing nemner Dønnum mellom anna fleksibel turnus ved Strandveien bofellesskap i Steinkjer.

Den fleksible turnusen byggjer på at både brukarar og tilsette melder spesielle ønske om avvik frå ordinær turnus i god tid, og i fellesskap set opp turnusen for dei neste vekene.

Tilsette som opparbeider «meirtid» ved avvik frå grunnturnusen, kan setja den

«i banken» til seinare bruk etter eige ønske. Dei tilsette nedbemannar

sjølve i periodar der bebruarar er borte over tid. Eit resultat av den fleksible turnusen er at Strandveien bofellesskap no kan tilby tre fleire plassar enn før

ordninga vart innført. Effektiviseringsgevinsten er verdssett til 1,3 millionar i året.

Evalueringa av forsøket er eit spleiselag der både Kommunenes Sentralforbund, Kommunal- og regionaldepartementet og modellkommunane har vore med i lag med NKF

magnhild.folkvord@klassekampen.no

” Dette er moderne endringsarbeid

Helge Dønnum, Asplan

” Dei tilsette har langt fleire idear til forbetringar enn dei til vanleg kjem fram med

Sigrid Skålnes, NIBR

” Forsøksarbeidet også har ført med seg auka fagorganisering

Torstein Amdal, hovudtillitsvald i Steinkjer kommune

mer kvardagsarbeidet i forhold til medlemmene i fagforeininga, seier Amdal.

– «Fleksible turnusar» – kan det kollidera med opparbeidde rettar for fagorganiserte?

– Det krev nytenking i forhold til tariffavtalar, og vi har søkt om dispensasjon frå Arbeidstilsynet for å kunna ha nokre litt lengre dagar enn vanleg. Men så lenge dette skjer i samsvar med dei tilsette sine ønske, og vi ser at det verkar positivt både på trivsel og sjukefråvær, er eg ikkje negativ, seier Amdal.

TILLITSVALD: – Så lenge resultatet er betre trivsel og redusert sjukefråvær, er eg ikkje redd for nytenking i forhold til tariffavtalen, seier Torstein Amdal, hovudtillitsvald i Steinkjer kommune dei siste fire år.

FOTO: JANNE LINDGREN

Dette sa Sjølie:

19. august 2000 ble det arrangert en nazimarsj i Askim i Østfold til ære for Rudolf Hess, Hitlers nestkommanderende og nummer to i arvefølgen (etter Göring). Etter marsjen holdt Terje Sjølie denne appellen etter nedskrevet manus, som Høyesterett nå har frifunnet ham for:

«Vi er samlet her i dag for å hedre vår store helt, Rudolf Hess, for hans modige forsøk på å redde Tyskland og Europa fra bolsjevismen og jødedommen under andre verdenskrig. Mens vi står her, er over 15.000 kommunister og jødeelskere samlet på Youngstorget i en demonstrasjon mot ytringsfriheten og mot den hvite rasen!

Hver dag raner, volder og dreper innvandrere nordmenn, hver dag blir vårt folk og land plyndret og ødelagt av jødene som suger vårt land tomt for rikdom og erstatter det med umoral og unorske tanker. Vi har blitt nektet å marsjere i Oslo tre ganger, mens kommunistene ikke trengte å spørre en gang. Er dette ytringsfrihet? Er dette demokrati? Men det som ikke dreper oss gjør oss sterkere, og når vi står her i dag, så viser vi at vi ikke gir oss, uansett om vi mister jobben, familien eller blir kastet i fengsel.

Vår kjære fører Adolf Hitler og Rudolf Hess satt i fengsel for det de trodde på, vi skal ikke vike fra deres prinsipper og heltmodige innsats, tvert imot skal vi følge deres fotspor og kjempe for det vi tror på, nemlig et Norge bygget på nasjonalsocialismen.

Vi står her i dag fordi vi er de siste som innser at Norge er på vei ned i søpla og våre barn vil være de som blir lidende for dagens feilslåtte og feige politikk. Når de en dag spør hva vi gjorde for vår rase og samfunn skal vi kunne se dem inn i øynene og si at vi ofret alt! Akkurat som den personen vi hedrer i dag, vårt forbilde Rudolf Hess!»

Etter appellen oppfordret Sjølie til et minuts stillhet til ære for Hess, for han ropte «sieg heil!», som forsamlingen gjentok etter ham.

Krever ny lo

RASISME: Ytringsfriheten kom først da nynazisten Terje Sjølie ble frifunnet for rasisme og jødehets i Høyesterett i går. Nå krever Antirasistisk Senter ny rasismeparagraf.

Av Eline Lønnå

Det var under en nazi-marsj i Askim i august 2000 at Terje Sjølie i den nynazistiske gruppen Boot Boys holdt appellen mot innvandrere og jøder og hyllesten til Adolf Hitler og Rudolf Hess som han nå er frikjent for i Høyesterett.

En samlet rett frikjente Sjølie for uttalelsene om innvandrere, fordi slike utsagn etter rettens mening bør være lovlige i samfunnsdebatten. Et mindretall på seks mot elleve mente imidlertid at Sjølie burde dømmes for sine utsagn om jøder.

Forrang

Det var den såkalte rasismeparagrafen, straffelovens paragraf 135a, som sto opp mot grunnlovens ytringsfrihetsparagraf, paragraf 100, og Høyesterett avgjorde at ytringsfriheten har forrang. I Lagmannsretten ble Sjølie dømt for det han sa om jøder og frikjent for innvandrers-utsagnene.

– Det var viktig for påtalemyndighetene og politiet å få det på det rene om det er straffbart å si det Terje Sjølie var anklaget for. Det er nå slått fast at slike utsagn ikke rammes av rasismeparagrafen – trass i den dramatiske konteksten appellen kom i, med nazistflagg og maskerte marsjdeltakere, sier riksadvokaten. Han understreker at dommen betyr at hvis det kommer anmeldelser av liknende forhold i framtiden vil de bli henlagt.

– Det vil bli flere anmeldelser av det folk oppfatter som straffbart som faktisk ikke er det, sier Busch.

Terje Sjølies forsvare Vidar Lind Iversen var derimot fornøyd, og mente dommen styrker ytringsfriheten i det offentlige rommet.

– Det var også viktig for oss at Høyesterett ikke hadde en så vid tolkning av Sjølies utsagn som Lagmanns-

retten, sier Lind Iversen.

Terje Sjølie er dømt for flere andre forbrytelser, og soner nå en straff på 2 år og 8 måneders fengsel etter saken i Lagmannsretten. Han fikk nedsatt dommen med en måned i Høyesterett i går.

Sjokkert Butt

– Jeg er overrasket og sjokkert. Vi hadde forventet at Høyesterett utvidet dom-

men fra Lagmannsretten til også å omfatte Sjølies utsagn om innvandrere, heller enn frifinnelse, sier lederen

for Antirasistisk senter, Nadeem Butt. Han varsler at senteret nå vil foreslå å se på loven på nytt, og vurdere om den fungerer i tråd med hensikten.

– Slik det er nå er minoriteter uten rettsvern i den offentlige debatten. Derfor trengs det åpenbart en lovendring, sier Butt. Han mener at dommen i Høyesterett også er i strid med folks rettsoppfatning, og at den vil vekke internasjonal oppsikt.

Riksadvokat Tor-Aksel Busch kommer ikke til å ta noen initiativer for å få til noen lovendring etter tapet i Høyesterett i går.

Hus forbi

Også redaktøren av det antifascistiske tidsskriftet Monitor, Tor Bach, mener det er tid for å få en ny rasismeparagraf i norsk lovverk.

– Dommen undergraver minoritetenes rettsbeskyt-

telse. Når Høyesterett oppfatter trusler mot jøder som en nynazistisk sjablon gjør ikke jødene det, understreker Bach. Han mener det nå bare er direkte trusler om vold som dømmes i rettsvesenet.

– Jeg reagerer også på at Høyesterett sier at Sjølies uttalelser må regnes som en del av samfunnsdebatten. Nynazistene er ikke vanligvis, iverige samfunnsdebattanter. Man risikerer å bli

SJOKKERT: Lederen for Antirasistisk senter, Nadeem Butt, varsler at med hensikten.

utsatt for fysisk vold hvis man går inn i et ordskifte med dem. Dette later til å ha gått Høyesterett hus forbi, sier Bach.

Rett mot rett

Høyesterett understreket at i Sjølie-saken var det meneskerrett som sto mot men-

neskerrett. Dommer Inger-Else Stabel, som førte ordet for det flertallet som mente Sjølie måtte frifinnes, la vekt på at man bare måtte dømme ut fra det som helt konkret ble sagt i Askim, ikke ut fra en utvidet tolkning. Hun mente dette var riktig ut fra kravet om retts-

Frifunnet, dømt og fri

Før gårdsdagens dom i Høyesterett har saken mot Terje Sjølie vært oppe i Halden byrett (nå tingrett) og Borgarting lagmannsrett, som endte opp med ulike konklusjoner. 16. mars i fjor frifant retten Sjølie for brudd på straffelovens paragraf 135a (han ble i samme sak funnet skyldig i væpnet ran og brudd på vegtrafikkloven og dømt til fengsel i to år og ti måneder), først og fremst fordi retten mente at hensynet til ytringsfriheten måtte telle mest. Grunnlovens paragraf 100 ble dermed satt foran paragraf 135a, som har vært det mest vanlig i norsk rettspraksis.

«Uttalelsene må utvilsomt anses som uriktige, objektivt sett, og de er utvilsomt krenkende for de berørte gruppene. [...] Det dreier seg imidlertid ikke om uttalelser av kvalifisert krenkende art, eller uttalelser som gir en oppfordring til, eller godkjenning av, ekstreme integritetskrenkelser overfor gruppene [...], het det i dommen.

Da Borgarting lagmannsrett i september samme år behandlet ankesaken, ble Sjølie dømt for deler av uttagnet fra Askim. Lagmannsretten valgte å skille mellom det han sa om inn-

avgivning

senteret nå vil foreslå å se på rasismeparagrafen på nytt, og vurdere om den fungerer i tråd

FOTO: TATIANA LIMA

sikkerhet og forutsigbarhet.

Riksadvokat Tor-Aksel Busch mente at Sjølies utsagn om jødene måtte knyttes opp til historien med jødeforfølgelser og -utryddelser under andre verdenskrig. Dette var Stabel ikke enig i.

- Tilslutning til nazistisk ideologi kan ikke uten videre antas å omfatte aksept av masseutryddelser eller andre systematiske og alvorlige voldshandlinger, sa Stabel.

Mindretallet pekte på at man måtte anta at tilhørerne i Askim hadde et mini-

mum av historiekunnskap om Hitler og nazistenes syn på jøder, og at Sjølies utsagn derfor ville bli oppfattet som en tilslutning til massemord på jøder. Høyesterettsjustitiarius Tore Schei tilhørte mindretallet i votingen.

eline.lonna@klassekampen.no

funnet

vandrere og det som handlet om jøder. Retten tolket utsagnene inn i en historisk sammenheng, der de mente Sjølie oppfordret til å gå i fotsporene til de tyske nazistene som utførte masseutryddelser av europeiske jøder. Samtidig pekte retten på at Norge er forpliktet av internasjonale konvensjoner til å erklære det som straffbare handlinger å oppfordre til diskriminering eller vold mot bestemte raser eller etniske grupper. Spørsmålet retten stilte var om klart rasediskriminerende utsagn nyter godt av noe vern om ytringsfriheten.

Lagmannsretten konkluderte til slutt med at Sjølie måtte dømmes for sine påstander om jøder, men mente at det han sa om innvandrere måtte vurderes annerledes: «Det må av hensyn til ytringsfriheten innrømmes en rommelig margin for utsagn som fremkommer i en slik sammenheng». Retten mente denne delen av det Sjølie sa ikke kunne tolkes som en oppfordring eller tilslutning til grove integritetskrenkelser mot innvandrerne i Norge» eller at angrepet på innvandrerne var «så grovt eller massivt» at hensynet til ytringsfriheten måtte vike.

KOMMENTAR

Kjell Inge Røkke brenner etter å renske «hedersmannen» Tore Tønne, men lar det være i påvente av Økokrims etterforskning.

«Tore Tønne – en hedersmann»

■ Et kobbel med journalister var i går samlet på Kværners hovedkvarter på Lysaker utenfor Oslo i går for å høre hovedaksjonær og styreleder Kjell Inge Røkses redegjørelse for sitt mellomhavende med Økokrim-siktede Tore Tønne. Det fikk vi ikke. Kjell Inge Røkke, som kom rett fra styremøte i Kværner ASA, kunne fortelle at han bare kunne svare på spørsmål som gjaldt Kværner, ikke ham selv eller hans egne heleide selskaper.

” Dette er i min verden en storm i et meget lite vannglass

Kjell Inge Røkke

■ Dermed fikk vi ingen, eller nesten ingen, kommentarer på det hemmeligholdte lånet på tre millioner kroner til Tore Tønne. Et lån Tønne gjorde opp mandag før han trakk seg fra Kværnerstyret. Vi fikk heller ikke svar på det aller viktigste, Tore Tønnes forskjellige oppdrag for Kjell Inge Røkke. Her har Dagbladet dokumentert at advokathuset BA-HR blåste opp fakturaen til Kjell Inge Røkke for å få inn 1,5 millioner ekstra, som etter avtale skulle utbetales i alle hemmelighet til Tore Tønne. Dette var betaling for arbeid Tore Tønne utførte i forbindelse med Aker Maritimes kjøp av Kværner. I denne perioden mottok Tore Tønne urettmessig etterlønn fra staten.

■ Det forholdet som Kjell Inge Røkke valgte å kommentere i går, var om Røkses lån til Tore Tønne, som ble gitt i april i år (og ikke mens han var statsråd) bidro til at Tønne i egenskap av nestleder i Kværner-styret hadde for sterke bindinger til Kjell Inge Røkke. Dette er uheldig i situasjoner der Kjell Inge Røkke må fratre på grunn av inhabilitet og nestlederen i styret må overta i hans sted. Mandag kveld valgte likevel Tore Tønne å fratre, og

denne saken er derfor ute av verden.

- Jeg har tatt Tore Tønnes fratreden til etterretning, men jeg beklager sterkt at han måtte gå. Han var og er en hedersmann, slo Kjell Inge Røkke fast.

■ I den grad det kom noen overraskelser i går var det at advokat Anders Eckhoff i BA-HR, som er ansvarlig for den kamouflerte utbetalingen til Tore Tønne, fortsatt ble funnet verdig til å sitte i Kværnerstyret. Røkke valgte å gi full støtte til BA-HR-

advokatene, med unntak for den advokaten som valgte å gå ut med opplysninger om de tvilsomme transaksjonene.

■ Kjell Inge Røkke var tydelig hardt presset og forbannet på pressekonferansen i går, men forsøkte å holde kjelen på trykkokeren på plass så godt han kunne. Han tok likevel «selvkritikk» for lånet til Tønne, og spesielt for at han ikke hadde informert Kværner-styret om det.

- Jeg tenkte ikke nøye nok over det, sa Røkke.

■ På spørsmål om når han bestemte seg for å bruke Tore Tønne som konsulent, ville han ikke svare, og henviste til at det var problemstillinger som nå var under etterforskning av Økokrim, og som han skulle redegjøre for overfor dem.

- Men jeg brenner etter å renske Tore Tønne, sa Kjell Inge Røkke.

Han syntes heller ikke saken var like stor som de framtidige pressefolkene.

- Dette er i min verden en storm i et meget lite vannglass, sa Kjell Inge Røkke.

Bjergulv Braanen

bjergulv.braanen@klassekampen.no

mikromani

av **Nikolaj Frobenius**
Uppremiere på
Malersalen 25. januar
Regi: **Marit**
Moum Aune

Med: **THORBJØRN HARR,**
FRIDTJOF SÅHEIM, MARTE STOLP,
SVEIN SCHARFFENBERG, LIV
BERNHOF OSA OG SILJE FÆRAVAAG

Foto: Knut Bry

Spilles i januar og februar
Billetter tlf: 815 00 811 www.nationaltheatret.no

NATIONALTHEATRET
Malersalen

MED ANDRE ORD

Folk som er opptatt av rettsstaten bør diskutere saka mot Jon Johansen. Datajuss handler også om å beskytte oss.

Aktor Sunde og rettsstaten

I ei uke fulgte jeg saka mot Jon Johansen *nesten* hele tida.

Sånn var det i salen: Bakkerst, på tre benkerader, først pressefolk – for det meste noen trofaste slitere fra storavisene. Bak, neddene. De følger de kjedeligste forhør med interesse, indignasjon, ivrige kommentarer, og skriver lange referater.

Foran skranken som skiller oss i pøbelen fra retten – til høyre for oss – forsvaren i kappe, Halvor Manshaus, som er ung, litt skalla, og smiler mye. Ved sida av ham den alvorlige Jon Johansen, og en dress-fyr som assisterer. Til venstre – aktor i kappe, Inger Marie Sunde. Også et ungt menneske med et sympatisk ansikt, dessverre mye sur. Hun også med en dress-fyr ved sida.

Forrest troner to lekdommerne – menn med greie på data! En yngre og ubarbert, en eldre, med mindre hår og mere skjegg.

Mellom dem, på den høyeste stolen, sitter Irene Sogn. Den yngste, minste og mest sympatiske dommeren jeg noen gang har sett.

Snill dommer

Tror noen at når jeg skriver dette tar jeg ikke Sogn alvorlig fordi hu er dame? Jeg håper ikke det, for jeg syns hun er faglig flink. Men jeg må beskrive henne for å forklare stemninga i retten:

Nerdene elsker dommer Sogn. De tror hun er *snill*! Skal vi først snakke i stereotyper, så fins det nok mange nerdegutter som har gått hele livet og lengta etter *snille* jenter. Jeg hører høye sukk av forelskelse når dommeren kommer inn. Etter at Jon Johansen indignert svarte på enda et spørsmål med at «jeg var jo bare femten år den gangen!» diskuterte nerdene frydefullt assen dommeren *smilte*. De mente at hun er sikkert glad i barn og dyr, og håpa at det får betydning for dommen.

Jeg veit ikke om dommer Sogn er snill. Men hun er ulik alle andre dommere jeg har vært borti – som tiltalt og vitne – fordi hun er herlig lite autoritær. «Mine» dommere var eldre menn som lukta kraftig av testosteron. De var raskt ute med dask til ulike kanter for å markere sitt revir. Sogn er hyggelig, vennlig og imøtekommende mot alle.

Dette fikk betydning for rettssaka, fordi aktor Sunde utnyttet det. Sunde sprengte

tidsplanen ved å si det samme om igjen og om igjen, prosedere endeløst under forhørene osv. Sogn sa fra etterhvert. Sunde ga blaffen og snakka videre.

Jeg hørte kritiske kommentarer: Var Sogn for mye lik Politimester Bastian? En testosteron-dommer kunne sikkert avslutta saka torsdag kveld. For eksempel da Sunde, etter at Johansen hadde bekrefta alle fakta i tiltalen på fem minutter, fortsatte med sju timers meningsløst avhør! Bare der kunne en gubbefæen ha klippa et døgn.

Men gjorde Sogn feil? Jeg syns ikke det. Fart er ikke alltid det viktigste og riktigste. Her var ei viktig prinsipiell sak, forberedt (hm!) av Økokrim over tre

år. Så kanskje Sunde hadde noe alvorlig å si? Nå hadde hun ikke det. Det var ikke dommerens, men Sundes feil.

Taus forsvarer

Nerdene kritiserte forsvaren for å si for lite. En kommentar på nerdestedet slashdot.org i USA (for saka har blitt diskutert i hele verden!) svarte: Forsvaren tier for å holde støynivået nede. Sunde vandra langt på jorden, Manshaus fulgte henne ikke.

Jeg vil ha fram at det var noe alvorlig gærent med denne rettssaka: Aktor Sunde.

At hun brøyt alle tidsrammer for å, som den vennlige dommer Sogn sa, grave seg ned i alle fordypninger og høl, var ikke bare gærent, det var dumt. Det viser manglende vurderingsevne: Når du gjentar dine egne argumenter lenge etter at alle andre har gått lei, får du bare mindre troverdighet.

Å sammenlikne Jon Johansen med gangstere og mordere og nevne denne saka i samme åndedrag som barneporno på internett, viser også sviktende dømmekraft.

Det kom stadig nye eksempler på dårlig forarbeid. Saka lå og slang i nesten et år etter at Økokrim rekna den som «ferdig». Sunde visste godt at sånt virker formildende, det står i tiltalen. Uprofft!

Etterforskninga virka minimal. Stort sett besto den i å sjekke Johansens egen datamaskin. Nøkkelviten «No-mad», som Sunde snakka om i timevis i retten, blei ikke

AVSLUTTA: Rettssaken mot Jon Lech Johansen, også kjent som DVD-Jon, har gått i Oslo tingrett denne og forrige uke.

FOTO: SCANPIX

engang kontakta. VGs Øyvind Haaland fikk tak i ham uten trøbbel ...

Det var parodisk da Sunde på torsdag dramatisk fortalte av hennes ekspertvitne (tidligere Økokrim-ansatt) Willasen (av meg feilaktig kalt «Villumsen», unnskyld!) hadde finni viktig nytt materiale under etterforskning sist natt! Det viste seg å være kode som har liggi på Internett sia oktober 1999.

Prestisjesak?

Sundes tre ganger endra tiltale – siste gang på rettssakas (egentlig) siste dag! – avslører den samme – hva skal vi kalle det? Sjusketthet? usikkerhet?

Mitt inntrykk etter disse tre åra – fra jeg møtte en veldig aggressiv Sunde for første gang på fjernsyn i januar 2000, til sist mandag – er at Sunde fra første øyeblikk bestemte seg for at Jon Johansen var

en alvorlig forbryter, og skyldig som fæn. Det har hun holdt fast på. Problemet er at hun har hatt trøbbel med å finne ut helt hva han er skyldig i. Så hun har famla etter noe å slå i hue på'n helt til sist fredag.

Det har gått veldig mye følelser i denne saka for Sunde. Hennes tabber – i retten, i forarbeidet – oppfatter jeg som uttrykk for at her er det ikke lenger fornuften, men følelsene som rå.

Hvorfor gjorde hun nå

det? Sunde påsto at Johansens hensikt var å «imponere gjengen». På seg sjøl kjenner man andre: Skulle dette bli data-økokrims store prestisjesak? Jeg veit ikke. Men uansett:

Inkompetent

Sånn kan det ikke være hos en aktor. Jeg gjentar at da blir hun inkompetent, og ei fare for rettssikkerheta.

Jeg syns det er ubehagelig å skrive sånt. Dels av opportunisme: Norge er et lite land, jeg kommer sikkert til å møte Sunde igjen. Men dels fordi et maktmenneske er jo også et menneske. Å skrive svært sårende – til og med om det er sant! – om et anna menneske uten god grunn, syns jeg som skriver er umoralsk. Dessuten står hun for viktige synspunkter i debatten om personvern og rettsikkerhet. Jeg mener hun tar feil, men jeg vil gjerne diskutere det saklig med henne. En sånn kritikk som jeg kommer med nå, gjør ikke saklig prat lettere.

Men hensynet til tiltalte, unge Jon Johansen, og andre Sunde kan bruke klubba si mot, må veie tyngre.

Også fordi Sunde når det gjelder personvern har meninger jeg syns er autoritære og reaksjonære. I stikkord: Hun vil forby barneporno og kommunikasjon på internett, med telefon, og, tror jeg, egentlig også med vanlige brev.

To ganger det siste året har jeg prøvd å diskutere det offent-

lig med henne. Jeg har sagt at anonym kommunikasjon er viktig, blant annet for forfulgte flyktninger og for tips om offentlig maktmisbruk til pressa. (Vi skulle diskutert det for 3. gang mandag, men da var hun i retten.) Jeg får henne ikke til å svare, hun snakker bare videre om hva politiet trenger. Det skremmer meg.

Om å forsvare oss!

Datajuss handler også om å beskytte oss. Mot innsyn og forfølgelse. Om våre rettigheter til å ta kopier etter åndsverkløva. Forsvar av offentligheta mot monopolframstøt fra Microsoft og så videre. Mange jurister er opptatt av sånt.

Men ikke Sunde. Hun er mot barneporno. Bra, det er jeg også. Men ellers er hun mest opptatt av «Industriens interesser» og av politiets. Forsvarer hun oss – deg og meg? Jeg tror ikke det. Hun er i hvert fall ikke Politimester Bastian!

Folk som er opptatt av rettsstaten – blant annet – bør diskutere denne rettssaka. Gode referater fins, både fra kolleger i nettpressa og hos www.efn.no.

En takk til nerdene, som med ideer, referater og kritikk er viktige medforfattere.

Fortsettelse følger: Dommen faller 7. januar kl 10. Pass på! Det er dine rettigheter det gjelder!

Tron Øgrim
tronsteinen.net

Gjør full retrett

STATSKIRKEN: Valgerd Svarstad Haugland vil nå ha med ikke-medlemmer av statskirken i utvalget som skal vurdere forholdet mellom stat og kirke. – Jeg har ombestemt meg. Jeg har fått høre gode motforestillinger mot forslaget mitt, sier kirkestatsråden.

Av Tarjei Leer-Salvesen

Mandag kveld forsvarte Valgerd Svarstad Haugland sine uttalelser til Dagsavisen samme dag. Der framholdt hun at det kun skulle være medlemmer av statskirken i det offentlige oppnevnte utvalget som skal vurdere forholdet mellom staten og kirken.

Utsippet møtte sterke reaksjoner. Tirsdag gjorde Klassekampen en ringerunde til partiene på Stortinget.

Det viste seg at Hauglands oppsiktsvekkende utspill verken var forankret i regjeringen eller hadde støtte på Stortinget.

På Stortinget var det kun Aps kirkepolitiske talskvinne Eva M. Nilsen som støttet kirkestatsråden. Både Frps Arne Sortevik, Høyres Raymond Robertsen og Venstres Trine Skei Grande avviste Hauglands synspunkter.

Det er med andre ord klart at dersom Valgerd Svarstad Haugland hadde fulgt sin strategi, ville hun blitt gått på en nederlag både i regjeringen og i Stortinget.

Ombestemt seg

Men det skjer ikke. For i går

ettermiddag sa Valgerd Svarstad Haugland følgende til Klassekampen:

– Jeg har ombestemt meg. Jeg har fått høre gode motforestillinger mot forslaget mitt, og jeg ser at det er nødvendig med en bredere oppnevnt kommisjon.

– Hvorfor ville du bare ha statskirkemedlemmer i utgangspunktet?

– Jeg ville unngå et bredt religionspolitisk panel for å kunne fokusere på statskirkens framtid. Men jeg ser nå at dette

ikke var den beste løsningen. Dessuten var ikke forslaget mitt forankret i regjeringen.

Viktig kompetanse

– Hva har overbevist deg?

– Først og fremst det at en bred sammensetning vil gi styrket legitimitet til tilrådingen kommisjonen kommer fram til. Men også at andre kan besitte kompetanse som er nyttig i diskusjonene. Da tenker jeg for eksempel på medlemmene av Samarbeidsrådet for tros og livssynsspørsmål.

I dette rådet sitter blant annet Human-Etisk Forbund og Islamsk råd.

VAKTE OPSIKT: Kirke- og kulturminister Valgerd Svarstad Haugland uttalte mandag at hun mener den offentlig oppnevnte kommisjonen som skal vurdere forholdet mellom kirke og stat kun burde bestå av medlemmer av statskirken.

FOTO: SCANPIX

Seier for FNL

Av Torgny Hasås

April 1975 var en sann svir for FNL-aktivister. 30. april trakk USA seg ut av Vietnam, og på nyhetene i april kunne en følge FNLs framgang og USAs nederlag fra time til time.

Slik søker du innsyn

- Du trenger ingen begrunnelse for å søke om innsyn.
- De formelle kravene er at du oppgi: Navn, adresse og fødselsdato.
- Det vil lette Innsynsutvalgets arbeid om du oppgir hvilke politiske organisasjoner du har vært med i.
- Hvor i landet du har bodd.
- Søknaden sendes: Innsynsutvalget Postboks 8891, Youngstorget, 0028 Oslo
- Søknaden kan også sendes på e-post: innsynsutvalget@jd.dep.no

FNL-aktivistene i Tromsø hadde valgt 10. april som aksjonsdag, og byens politi fulgte med og rapporterte til overvåkingssentralen. Da fylkespolitikkerne kom til fylkeshuset ble de møtt av et FNL-flagg på flaggstanga. Det samme ble studentene på lærerskolen

og elevene på gymnaset. Flaggene var heist til topps og flagglinn kuttet. Det måtte stige bil til for å få ned flaggene. «Flaggene var hjemmelaget, og ingen har meldt seg som eiere av dem», skriver rapportøren.

På to av bygningene ved universitetet ble det hengt ut transparenter med parolene: «FNL seirer». I løpet av formiddagen fikk fire ungdomsskoler og byens gymnas besøk. «Pelles for alle steder var det vaiende røde fane, appell via megafon og utdeling av løpesedler med oppfordring om å distribuere dem videre til foreldre og lærere, samt til medelever i skolene.

«Ved Kroken barne- og ungdomsskole gikk en av disse venstre-ekstremister inn på lærerværelset hvor

lærerne var samlet til lunsjpause. Han delte ut løpesedler til lærerne og nektet å slutte med dette. Han etterkom heller ikke en anmodning om å fjerne seg, og da han ble spurt om navn – svarte han at det ville han ikke oppgi – av frykt for å komme i sikkerhetspolitiets arkiver.» [Hvor kunne han ha fått slike ville ideer fra? red. anm.]

«Skolebestyrer Pettersen ved Kroken barne- og ungdomsskole har anmeldt saken til politiet, og den er under etterforskning.»

På Sommerlyst ungdomsskole ble anti-imperialistene møtt med pro-imperialistisk

Pr. 17.12.2002 kl. 13.00

har **6092** personer søkt om innsyn. Det vil si en økning på 152 stk. siden dagen før.

skyts. Ifølge politiet ble de tre venstreekstremistene som kom, jaget ut av skolegården med snøballer som haglet i mot dem. De tre karer tok til beins igjen ut av skolegården. «Under oppstyret ble det liggende igjen en del løpesedler i skolegården som ble revet i stykker».

Rapporten er gjengitt i Ingvor Skobbas mappe.

torgny.hasaas@klassekampen.no

FN ber om mindre til Afghanistan

BISTAND: Det er uenighet mellom FN og hjelpeorganisasjonene om hvor store behov Afghanistan vil ha neste år. Leger uten grenser tror FN vil gi inntrykk av at arbeidet går bedre enn det gjør.

Av Morten Rønning

FNs utsending til giverlandsmøtet i Oslo ba i går giverlandene om å bidra med til sammen 815 millioner dollar, altså under halvparten av årets lovede bidrag. Dette fordi forholdene i Afghanistan ifølge verdensorganisasjonen er blitt langt bedre i løpet av året. Norge trer nå av som leder for giverlandgruppen for Afghanistan.

– Det er mulig FN tyr til denne type retorikk i et forsøk på å vise verden at arbeidet i Afghanistan går framover, sier regional koordinator for Leger uten grenser, Marc Joolen i Brussel til Klassekampen. Organisasjonen ser ingen tegn til at landet trenger mindre bevilgninger neste år, enn i år.

– Det er vanskelig å si at situasjonen har bedret seg. Det kan være tilfelle i enkelte, sentrale strøk, men det er klart at i provinsen, hvor store deler av befolkningen ikke kan lese, går dette arbeidet veldig tregt, sier Joolen.

KRITISK: Marc Joolen

Frykter ny krise

Han understreker at til tross for at makten er forskjøvet fra Taliban til Nord-alliansen, betyr ikke dette at situasjonen på landsbygda er vesentlig endret. I tillegg har landet mottatt over 1,5 millioner hjemvendte flyktninger.

– Vi frykter en ny humani-

tær krise i landet, selv om den ikke behøver å bli like alvorlig som følgene av tørken i fjor. Mange av de som har retournert i år, kom for sent til å plante sine avlinger, samtidig som FN har varslet kutt i utdelingene av mat, advarer Joolen.

Det lokale krigsherrestemmet i provinsene vanskeliggjør hjelpearbeidet, samtidig som det finner sted stadig sammenstøt mellom folkegrupper og klaner.

– Jeg forstår fortsatt ikke hvorfor FN og den internasjonale støttegruppen ikke har utvidet mandatet til den internasjonale sikkerhetsstyrken til også å gjelde utenfor hovedstaden Kabul. Dette ville være av stor hjelp for det humanitære arbeidet, sier Marc Joolen. Organisasjonen fokuserer for øyeblikket blant annet på luftveisinfeksjoner, i

sammenheng med vinterkulden, samtidig som de frykter en oppblomstring av malaria. I tillegg skaper matmangel store medisinske behov.

En viss optimisme

– Det er klart at det finnes en viss optimisme for at ting går i rett vei, sier assisterende generalsekretær i Redd Barna, Tove Romsås Wang til Klassekampen. Hun understreker allikevel at mye arbeid gjenstår i Afghanistan, og stusser over at FN i går signaliserte at

FRYKTER KRISE: Redd Barna stusser over at FN i går signaliserte at landet trenger mindre bevilgninger neste år enn inneværende år.

FOTO: REUTERS/SCANPIX

landet trenger mindre bevilgninger neste år enn inneværende år.

– Problemene går først og fremst på selve gjennomføringskapasiteten. Det å fak-

tisk nå ut i distriktene med hjelpearbeidet. Dette går blant annet på de lokale myndighetenes kapasitet til å håndtere disse tingene, sier Wang.

Hun frykter at vinteren kan innebære en forverring av situasjonen, både når det gjelder matforsyningen og vern mot kulden.

– Vi ønsker på ingen måte en situasjon hvor hjemvendte flyktninger reiser tilbake til for eksempel Pakistan, understreker Wang.

Redd Barna er involvert i gjennomføringen av til sammen åtte større barne- og ungdomskonsultasjoner, hvor de unge kan komme med innspill i forhold til rehabilitering og gjenoppbygging. Landets sentrale og lokale myndigheter deltar i konsultasjonene, hvor blant annet jentene klart har sagt fra om at de ønsker utvidet mulig-

heter for utdanning, forteller Wang.

Den internasjonale menneskerettsorganisasjonen Human Rights Watch (HRW) lanserte i går en rapport om menneskerettighetssituasjonen.

Rapporten slår fast at afghanske kvinner fortsatt utsettes for systematiske krenkelser og brudd på menneskerettene.

– Den amerikanskledede koalisjonen rettferdiggjorde delvis sin krig mot Taliban ved å love frigjøring for Afghanistans kvinner og jenter. Faktum er at det internasjonale samfunn med sin støtte til de undertrykkende krigsherrene har brutt dette løftet og ofret kvinnes rettigheter, uttalte Zama Courson-Neff fra HRW til AFP-NTB i går.

morten.ronning@klassekampen.no

Uenige om bidragsstørrelse

Ifølge Flyktningerådet har landene som deltar i den internasjonale støttegruppen for Afghanistan, ASG, sviktet på oppløpet. Av til sammen 1,8 milliarder dollar som ble lovet i år på giverlandsmøtet i Tokyo i februar, er kun drøyt 900 millioner dollar utbetalt.

I Utenriksdepartementet er de ikke enige i den framstillingen som Flyktningerådet gir av bevilgningssituasjonen innen ASG for inneværende år.

– Ved utgangen av november gjenstod 400 millioner

dollar av de lovede 1,8 milliarder for inneværende år. Landene bak disse lovede pengene har understreket at løftene står ved lag, men at utbetaling henger på praktisk gjennomføring, blant annet av egne prosjekter, sier pressetalsmann Karsten Klepsvik i UD til Klassekampen.

Han opplyser samtidig at Norge vil øke sin bistand til Afghanistan neste år med 25 millioner kroner, eller

drøyt 7 prosent, og til sammen yte 375 millioner. Norsk bistand vil i tiden framover vris mer i retning av langsiktig bistand med tanke på gjenoppbygging av landet, og mindre til humanitære strakstiltak.

75 millioner kroner av dette skal gå til å nedbetale gjeld, 200 millioner til gjenoppbygging av landet, og 100 millioner skal brukes på humanitær bistand, ifølge NTB.

IKKE ENIG: Karsten Klepsvik

VITENTEKST: BJØRN VASSNES
ILL.: VIDAR ERIKSEN

Bruken av DNA til å kartlegge menneskeslektens historie bringer ikke rasefordommer fram i lyset igjen, men kan tvert imot gravlegge disse – ved å vise at «raser» ikke finnes.

Historieboken inne i oss

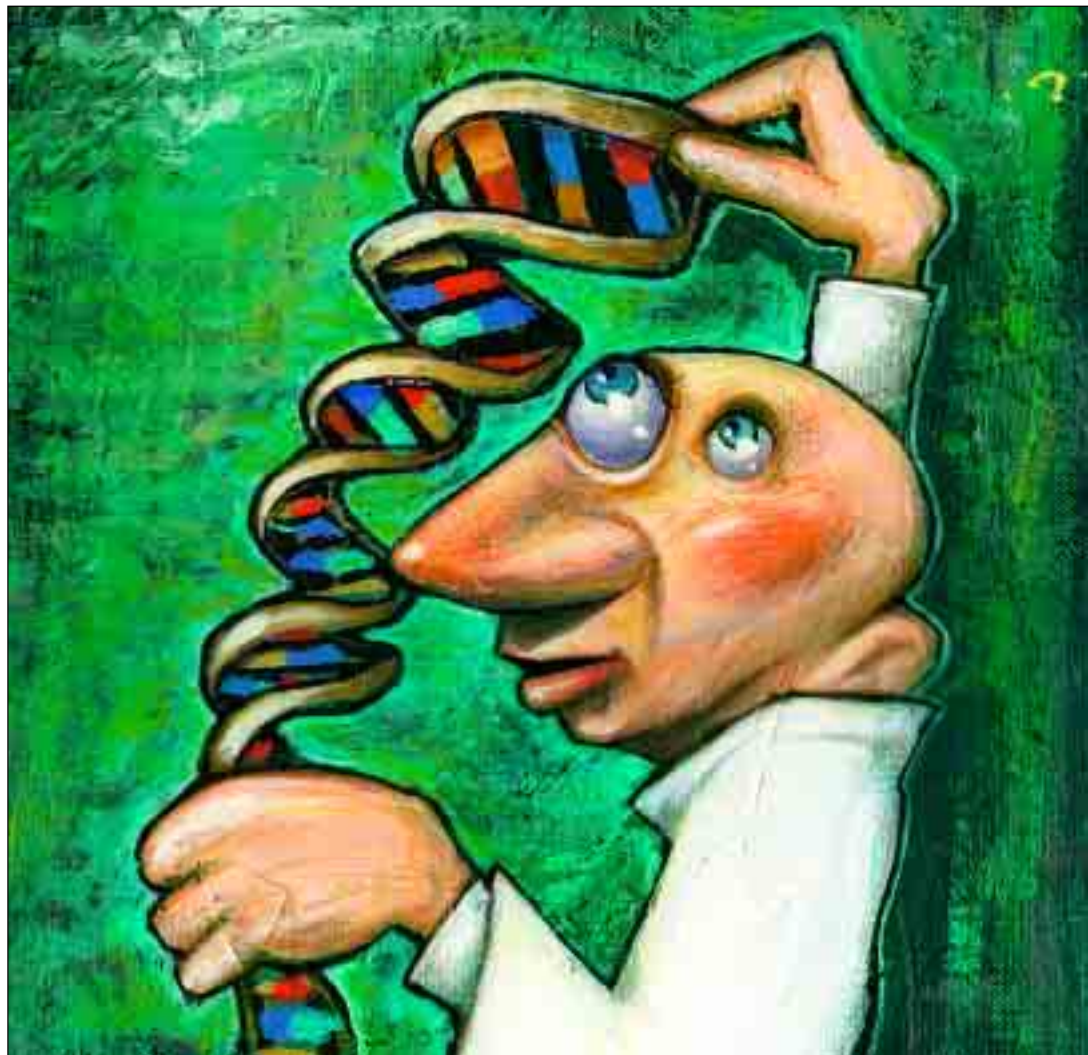
■ Vanligvis tenker vi på *genforskning* som noe som først og fremst kan gi resultater innen medisin og matproduksjon: nye medisiner, nye egenskaper hos planter og dyr. Men DNA kan brukes til så mye, til og med som historiebok. Inne i dette lange molekylets bokstavrekke (DNA er et «språk» med fire bokstaver) finnes nemlig oppsamlet informasjon om vår arts historie, og også mer spesifikt om «din og min» historie. Denne «historieboken» er allerede i ferd med å gi ny kunnskap om menneskeslektens kronglete veier rundt om kloden.

■ Hvordan er dette mulig? Jo, rett og slett fordi DNA-et ikke er stabilt, men endrer seg over tid. Ikke så mye, riktignok, men nok til å gi forskerne verdifulle hint. Akkurat som forskerne kan bruke ulikhetene mellom menneskers og sjimpansers DNA til å regne ut når disse to artene skilte lag ut fra et felles opphav, kan man også bruke ulikheter mellom folkegruppers DNA til å tegne opp et kart over menneskenes slektskap og vandring. Det forskerne da ser på, er hvor mye DNA-et har endret seg gjennom mutasjoner. Mutasjonshastigheten regner man med er noenlunde konstant, og gjennom å sammenligne med andre dateringsmetoder, har man dannet seg et bilde av hva et visst antall mutasjoner betyr i tid. Mutasjonene kan også brukes til å tegne opp slektstrær: To folkegrupper som har samme mutasjon, har høyst sannsynlig et felles opphav.

For noen ringer det kanskje nå en bjelle, der tidligere tiders teorier om ulike menneskeraser truer med å stikke hodet fram igjen. Men faktum er at denne nye genforskningen faktisk kan begrave raseteoriene én gang for alle. Dette er kanskje hovedbudskapet i Steve Olsons bok «Mapping Human History» (Houghton Mifflin, 2002) – bortsett fra å vise hvordan DNA har gått oss et helt nytt verktøy til å lese vår egen historie.

■ Det er spesielt to sekvenser med DNA som er egnet som «historiebøker»: Mitokondrisk DNA og Y-kromosomet. Det spesielle med begge disse er nemlig at de arves i «ublandet» form. Mitokondrisk DNA (som finnes utenfor cellekjernen, i noen små egne enheter kalt «mitokondrier») kommer kun fra mor, Y-kromosomet kommer kun fra far. Dette i motsetning til alt annet DNA, der kromosomene blir en mix av begge foreldres arvestoff. Dermed blir det vanskeligere å lese hvilke endringer som skyldes mutasjoner og hvilke som skyldes mixing, eller «rekombinasjon».

Studier av mitokondrisk DNA er blant annet blitt brukt til å finne ut at vi alle nedstammer fra én felles «ur-mor» (den mitokondriske Eva), som levde i Afrika en gang for 100 til

200.000 år siden. Senere har man også funnet en «Ur-Adam», ved hjelp av Y-kromosom-studier. Disse levde ikke nødvendigvis samtidig! Poenget er at man kan følge en rette, uavbrutt linje tilbake til hver. Dette blir omtrent som på et vanlig familietre, der man har en «stamfar», men denne stamfaren har ikke bidratt med flere gener enn noen av de andre på stamtreet.

”Hele jordas befolkning er så gjennom-mixet på kryss og tvers at det blir helt meningsløst å snakke om «raser»

■ Et annet interessant resultat av slike studier er at man har fått bekreftet en historie som antropologene tidligere har avskrevet som ren fantasi: En folkegruppe i Sør-Afrika, Lembaene, har påstått at de egentlig nedstammer fra jøder, selv om de ser ganske afrikanske ut. Nå viser Y-kromosomstudier at dette faktisk stemmer, og at det til og med er presteklassen hos jødene som er deres stamfedre! De jødiske genene er selvsagt blitt kraftig uttynnet, men sporet i Y-kromosomet er der fremdeles, linjen fra far til sønn er intakt.

Jødene er for øvrig en av de folkegruppene som har holdt seg mest «rene», med mest inngifte. Men DNA-analysene viser at til og med jødene har en solid porsjon fremmed DNA, uansett hvor de bor i verden. Og dette gjelder oss alle: Vi er mye mer oppblandede enn vi gjerne tror. Det finnes afrikanske og asiatiske gener i alle europeere, og hele jordas befolkning er så gjennom-mixet på kryss og tvers at det blir helt meningsløst

å snakke om «raser». Man kan selvfølgelig si at når det gjelder egenskaper som hudfarge, er det visse mønstre som går igjen, men selv disse er langt fra 100 prosent: Det finnes lyse mennesker i Afrika, det finnes mørke mennesker i nordområdene. Og når det gjelder mer sammensatte egenskaper som for eksempel intelligens eller karakter, blir det helt umulig å skille «raser» eller folkegrupper fra hverandre. Vi er blanda drops, alle sammen, og de individuelle variasjo-

nene er mye større enn ulikhetene mellom folkegrupper.

■ Men dersom vi er så blanda, hva kan da slik forskning brukes til? Jo, studiet av hvordan ulike mutasjoner har vandret, kan vise oss hvordan folkevandringene har foregått, og dermed komplettere eller falsifisere den tradisjonelle historieskrivningen. De viser for eksempel at en gruppe vikinger endte opp i Kina, sendt som presang til keiseren der fra keiseren i Konstantinopel! (Det er genene for «vikingsykdommen» MS som forteller oss dette).

Med andre ord: DNA er mye mer enn arvelige sykdommer og genmodifisert mais.

”Studiet av hvordan ulike mutasjoner har vandret, kan vise oss hvordan folkevandringene har foregått

Bjørn Vassnes

bjorn.vassnes@ums.uib.no

Bjørn Vassnes skriver om vitenskap hver onsdag i Klassekampen.

MED ANDRE ORD

Etter 11. september vet «alle» at ordene muslim og islam betyr slør, burka, fatwa, jihad, merkelige bønneritualer, terrorisme, æresdrap og alvorlige menn med mye skjeggvekst.

Forenklings

Einar Rebni
er sosialantropolog.

Hvordan finne fram i kaos? Er det noen ledetråder? Er det noe som helst anvisninger? Finnes det et kart som kan vise veien?

Det er ikke til å komme forbi at vi alle er trukket inn i globale mekanismer på måter som tidligere ikke var forutsatt, spesielt med hensyn til bevissthetsnivået og vår ekspanderende viten om «de andre» via medier som fjernsyn og internett. Det skaper en helt annen logikk i det kulturelle utvekslingsforholdet, en samtidighet i global skala som det tidligere, la oss si for femti år tilbake, ikke var mulig å oppnå. Det kan være ulike responser til den kulturelle og sosiale samtidigheten og kompleksiteten. Noen kan føle seg truet, mens andre ser på samfunnsutviklingen – og hva den fører med seg – som en utfordring i positiv forstand.

Som svar på dette tilsynelatende kaos som omgir oss, kan forenklinger tas i bruk. Hva jeg vil kalle *forenklingens logikk* synes over tid å ha blitt et dominerende innslag i det offentlige rom og er generelt påtagelig i medienes dekning av det dagsaktuelle. Mediene benytter seg i stort monn av forenklinger i kampen om lyttere og seere. Alt kan det lages underholdning av og seriøse spørsmål blir til *infotainment*.

Debattprogrammer som «Holmgang» på TV 2 og «Standpunkt» på NRK er eksempler på hvordan aktuelle saker tas opp til debatt, mens nyanserende posisjoner mellom ytterpunktene som regel tones kraftig ned eller glimrer med sitt fravær. Det er blitt vanskelig å se grensdragningen mellom nyheter og underholdning om det finnes en slik grense lenger. I kraft av mediene gjør forenklinger seg også gjeldende i politikken – nasjonalt så vel som internasjonalt – som populistiske svar på en omsegripende samfunnsmessig kompleksitet.

Presset øker

Forenklede skjemaer kan tolkes som forsøk på kognitivt å mestre en uro over å leve i et turbulent og uoverskuelig ri-

sikosamfunn. Forenklinger reduserer samfunnskompleksitetens både-og erstatter den med det kognitivt langt enklere enten-eller som gjør det lettere å håndtere inntrykksmangfoldet. Den ubegripelige virkeligheten fremstår med ett som begripelig og selvinnsynende enkel. Forenklingens logikk synes slik å tre i kraft når vi står overfor noe vi ikke forstår eller kognitivt mestrer.

Når virkeligheten blir altfor virkelig og påtrengende og presset utenfra øker, kan forenklinger være nærliggende å ty til som måter å skape mening på. Å forenkle betyr blant annet at vi tar i bruk enkle motsetningspar for kognitivt å sortere den kompleksiteten som omgir oss. Å dele verden inn i «gode» og «onde» eller «fjerne» og «nære» kategorier, er strategier for å mestre hva som kan oppleves som kaotisk og overveldende. Det er noe trivielt og hverdagslig over bruk av forenklinger. Ifølge Pierre Bourdieu (*Outline of a Theory of Practice* Cambridge University Press 1977) styres sosial

praksis og oppfatningen av den sosiale verden av slike forenklinger i form av praktiske kategorier eksempelvis motsetninger mellom oppe og nede, maskuline og feminine, høyre og venstre, det onde og det gode og så videre.

Bourdieu hevder at selv de mest ordinære adferdsformer, er styrt av praktiske modeller som prinsipper som bidrar til å ordne handling. Slike klassifikasjoner er effektive fordi de er praktiske. De skaper klarhet. Mening oppstår ganske enkelt gjennom forskjeller ved at noe kontrasteres mot noe annet.

Vold på virkeligheten

Men forenklinger kan øve vold på virkeligheten ved for eksempel å støtte seg på en hel rekke mer eller mindre usystematiske forestillinger om antatte egenskaper som «de andre» besitter. Virkelighetens kompleks både-og blir redusert til et enkelt skje-ma hvor den grunnleggende motsetningen er «oss» mot «dem» eller «vi» mot «de andre». De som faller i sistnev-

te kategori symboliserer kaoskreftene og ondskapen.

Ved hjelp av forenklingens logikk kan skyldspørsmålet besvares. Det er «de andre» som har skylden. Det er «de andre» som skaper problemene for «oss». De «ansvarlige» for problemene blir identifisert og det settes et klart skille mellom «oss» og «de andre». En slik resonnering kan lett føre til en stigmatisering av «de andre».

Forenklingens logikk i sin radikale variant ses tydelig i kjølvannet av 11. september 2001 som en «vi» og «de andre» logikk. Den amerikanske Bush-administrasjonen representerer forenklingen i sin rendyrkede form. Først bin Laden og senere Irak med dets leder Saddam Hussein er blitt til selve inkarnasjonen på ondskapen i motsetning til amerikanernes fremstilling av seg selv som gudfryktige og frihetselskende superdemokrater. «De andre» – i denne sammenhengen muslimene – fremstilles mer eller mindre som en trussel mot vestlige verdier og den vestlige livsform. Ordene muslim eller islam vekker en hel assosiasjonsrekke av forestillinger om slør, burka, fatwa, jihad, merkelige bønneritualer, terrorisme, alvorlige menn med mye skjeggvekst, æresdrap osv. Motsetningen mellom Vesten og Islam har vært der lenge, men med 11. september ble motsetningen intensivert og radikaliseret. Medieskapte stereotyper av muslimer som hater Vesten fikk vann på mølla og fant et motagelig publikum i et Vesten som etter den kalde krigen og kommunismens sammenbrudd lengtet etter en fiende som kunne matche fortidens fiendebilder. Muslimene og Islam passet nesten for perfekt for dette formålet.

Ondskapens akse?

Muslimer har gjennom lengre tid og lenge før 11. september vært gjenstand for de vestlige medienes framstilling av middelalderiske styreform, torturmetoder og despoti med talibanerne i Afghanistan som en av de verste og siste eksemplene. Saudi-Arabia som er omtrent like ille om ikke verre enn det Taliban-regimet klarte å være, har til sammenlikning i svært liten grad blitt gjenstand for Vestens kritikk og mediefokus.

Når det gjelder økonomiske og politiske samarbeidspartnere er ikke etikken alltid så nøye for Vestens vurderinger av de landene det gjelder. En rekke «vestligorienterte» land har etter hvert fått et langt synderegister når det gjelder grunnleggende menneskerettigheter og etterlevelse av den universelle etikkens fordringer. Annerledes er Vestens forhold til land som ikke regnes som vennligsinnede, for eksempel landene omtalt som «ondskapens akse» av den amerikanske presidenten Bush Jr. Den samfunnskritiske Noam Chomsky påpeker i så måte Vestens dobbelthet og inkonsekvens:

ens logikk

FIENDEBILDE: Medieskapt stereotypier av muslimer har funnet et mottagelig publikum i et Vesten som lengtet etter en fiende som kunne matche fortidens fiendebilder. Bilde fra en demonstrasjon i Karachi i fjor høst. FOTO: REUTERS/SCANPIX

«Når vestlige stater og intellektuelle bruker uttrykket 'det internasjonale samfunn', refererer de til seg selv. For eksempel ble NATOs bombing av Serbia gjennomført av det internasjonale samfunn», ifølge en ensartet vestlig retorikk, selv om de som ikke hadde stukket hodet i sanden, visste at den møtte motstand over store deler av verden, ofte høyrøstet. De som ikke støtter handlingene til de rike og mektige, er ikke en del av «det globale sam-

funn», akkurat som «terrorisme» har den konvensjonelle betydningen «terrorisme rettet mot oss og våre venner.» (s.73, Chomsky i 11/9, Forlaget Oktober 2001).

Oppdeling av verden

Forenklingens logikk uttrykker en dikotomisering eller oppdeling av verden i binære opposisjonspår, eksempelvis gode og onde. En slik moralsk inndeling av mennesket til de rike og mektige, er ikke legitimert vestlig politikk i

global skala. Siden Vesten av prinsipp forstår seg selv som inkarnasjonen av det gode, vil det onde alltid ha sitt opphav i det ikke-vestlige, hos de som er forskjellig fra «oss». Vestlig politikk vil derfor i prinsippet være god selv om den fremstår som det motsatte, mens ikke-vestlig politikk er av det onde selv om den også skulle fremstå som det motsatte. Om et muslimsk samfunn fremstår i Vestens øyne som demokratisk, er det fordi de er blitt mer lik «oss», de er blitt mer «vestliggjorte». Andre (ikke-vestlige) samfunns praksiser som ikke stemmer overens med våre demokratiske krav, kan i Vesten bli sett på som bekrefteiser på «de andres» onde natur.

Norman Cohn viser i bøker som *Europas indre demoner* (Humanist Forlag 1997) til at det historisk sett finnes en lengre vestlig tradisjon for å stigmatisere og demonisere bestemte grupper av mennesker. Cohn viser til at den vestlige tradisjonens historiske tendens til å kategorisere i termer av enten-eller, strekker seg tilbake til opprinnelsen av den jødisk-kristne tradisjon med velkjente dikotomier mellom himmel og helvete, godt og ondt, mann og kvinne, natt og dag og så videre. Å dele opp verden og virkeligheten i håndterbare kategorier eller motsetninger har sine klare kontrollerende funksjoner hvis hensikt er å skape orden og sammenheng. Men det er også et maktfullt middel for å undertrykke og ekskludere alternative versjoner.

Orientalismen

Vesten har historisk lenge bygd sin geopolitiske dominans på en forenklet logikk av «vi» mot «de andre». Et eksempel er i så måte *orientalismen*. I problematiseringen av Vestens relasjoner til «de andre», er Edward Saids bok *Orientalism* (første gang utgitt 1978, oversatt til norsk på Cappelen forlag 1994), en klassiker. Said viser hvordan kunnskapsproduksjon om asiatiske eller «østlige folkeslag» som ble utviklet i Vest-Europa samtidig med kolonialismen, bidro til kontroll

ikke bare over 85 prosent av verdens territorium, men også kontroll over kunnskap om folkeslag som bebodde kolonialistiske områder: deres språk, litteratur, religioner og «mentalitet». Orientalistisk kunnskap har vært både et redskap for og en rettferdiggjørelse av kulturell såvel som politisk dominans. Orientalisme er basert på en grunnleggende motsetning mellom «oss» og «dem» eller «vi» og «de andre». Denne distinksjonen uttrykker en bestemt måte å snakke om «orienten» på.

Saids poeng er at Midtøsten er en konstruksjon både politisk og vitenskapelig. Med utgangspunkt i Saids *Orientalism* er forståelsen av Midtøsten en konstruksjon, en projisering av vestlig forståelse på et regionalt område. Ifølge Said er orienten og forestillingene om den, en del av den europeiske kulturarv. Orientalisme betegner en vestlig kunnskapsproduksjon bestående av en uendelig mengde tekster, institusjoner, profesorer, forestillinger, stereotypier og

kolonialistiske praksiser. Som konstruksjon er orientalismen knyttet til Vestens dominans gjennom kolonialisme og imperialismen. Den akademiske og intellektuelle forståelse av Midtøsten, kan ikke ses uavhengig av den politiske og økonomiske dominans Vesten har hatt og fremdeles har i denne regionen. Konstruksjonen av «de andre», er i Saids tilfelle et uttrykk for en europeisk tradisjons bestemmelse av «de andre», en bestemmelse som kategoriserer og klassifiserer i såkalte «nøytrale» og «objektive» termer. For Said er den vestlige vitenskapstradisjon ingen nøytral størrelse. Den er heller innvevet, ofte på subtile måter, i politiske og økonomiske maktforhold.

Uangripelige kategorier

Orientalismen er, slik den ofte fremgår av etnografiske beskrivelser, et eksempel på en vestlig maktdiskurs. Det er en måte å tenke på som setter opp et ontologisk og epistemologisk skille mellom «Orienten» og Vesten. Orientalismen kan på denne bak-

grunn ses som et symbol på den europeisk-atlantiske makt heller enn å være en diskurs om orienten. Ideen om den europeiske identitetens overlegenhet sammenlignet med ikke-europeiske folk og kulturer, blir gjennom orientalismen til «sann» kunnskap. Orientalistisk kunnskap har for Vestens vedkommende vært både et redskap for og en rettferdiggjørelse av kulturell såvel som politisk dominans. I den post-kolonialistiske verden har orientalismens retoriske kraft bidratt til å stigmatisere samfunn som ikke minner om «perfekte» vestlige demokratier.

Said påpeker hvordan vestlige intellektuelle og akademikere står innenfor en vestlig vitenskaps- og kunnskapstradisjon som har bidratt til å legge premisser for den vestlige geopolitiske dominans. Forsøkene på å hevde nøytralitet og objektivitet, bør derfor ses på med stor skepsis. Nøytralitet og objektivitet blir maktfulle og effektive kategorier nettopp fordi de kan fremstå som uangripelige. Orientalismens makt- og hersketeknikker er videreført og er ennå virksomme.

Slår tilbake

I politikken kan tilsynelatende «nøytrale» begreper som «internasjonal orden», «det internasjonale samfunn» eller «det globale samfunn» egentlig være uttrykk for vestlige interesser. Saids bok om orientalismen og Noam Chomskys artikkel-samling 11/9 viser hvordan et selvbevisst Vesten historisk har tatt på seg oppgaven som den globale ordens (og universalismens) representant, mens det i realpolitisk forstand alltid har ivaretatt egne interesser.

Det burde langt fra være noen overraskelse for noen av USAs ignorering av menneskerettighetene i offisielt pro-vestlige stater kan gi næring til anti-amerikanisme og anti-vestlige holdninger. Hva som derimot er overraskende er at ikke langt flere tar til motmæle mot USA og Vesten som i «den globale ordens» navn støtter seg på forenklingens logikk om at «de som ikke er med oss, er imot oss». Dette er en logikk som i siste instans slår tilbake mot Vesten selv.

KORTNYTT

– Omfattende overvåking

Flere enn 100.000 personer med tilknytning til den svenske venstresida ble registrert av svensk etterretningstjeneste på 60-tallet, ifølge den svenske sikkerhetstjenestekommisjonen.

Kommisjonen, som tilsvarer den norske Lund-kommisjonen, overleverte tirsdag en rapport til justisminister Thomas Bodström.

Sikkerhetstjenesten Säpo kritiseres for å ha brukt ulovlige metoder i overvåkingsarbeidet, og for ukritisk bruk av telefonavlytting. **NTB**

– USA utplasserer rakettforsvar

USAs president George W. Bush har beordret utplassering av våpensystemer som inngår i et planlagt rakettskjold, ifølge en kilde i det amerikanske forsvarsdepartementet.

Forsvarsminister Donald Rumsfeld er ventet å offentliggjøre beslutningen senere tirsdag, hevder den anonyme kilden.

I første omgang skal ti såkalte «avskjærings-raketter» utplasseres i Alaska. Meningen er at disse skal kunne skyte ned eventuelle atomraketter som sendes mot USA.

NTB

Spanske fiskere forbereder sultestreik

Spanske fiskere truer med sultestreik i protest mot det de karakteriserer som myndighetenes likegyldighet overfor oljekatastrofen.

Nye oljeflak som lekker ut fra «Prestige» nærmer seg kysten. I snart en måned har fiskere med egne midler klart å holde oljen unna deler av den fiske- og skaldyrrike kyststrømen. Men nå krever de profesjonell hjelp idet nye oljeflak nærmer seg.

NTB

70.000 familier hjemløse

Over 70.000 familier er blitt hjemløse etter at kraftig regn har ført til flom i de østlige delene av Sri Lanka, ifølge lokale myndigheter.

I distriktet Batticaloa, som er verst rammet, har over 60.000 familier vært nødt til å forlate hjemmene sine. Der har det regnet sammenhengende i fire dager.

Myndighetene på Sri Lanka har mobilisert frivillige som hjelper flomofrene med mat og midlertidige steder å bo.

NTB

USA-hat kan

KOREA: Koreanerne hater USA.

Derfor er det ikke sikkert at de velger USA-vennen Lee Hoi-chang som president i morgen.

Av Peter M. Johansen

Alt er duket for at Lee Hoi-chang, kandidaten til Det store nasjonalistpartiet (GNP), vinner presidentvalget i morgen. Han har fått

» Venstre-kandidaten Kwon Young-ghil får flere stemmer på grunn av raseriet mot USA

solid drahjelp, både fra Washington og Nord-Koreas hovedstad Pyongyang. Storpolitiske spenninger og skandaler har ridd administrasjonen til president Kim Dae-jung de siste året, med korrupsjonsskandaler helt inn på gutterommet. Politisk innebærer valget i morgen en sluttstrek for Kims «solskinnspolitikk».

Lee og GNP, det tidligere partiet Nytt Korea, har sine røtter i de reaksjonære strømningene som fortsatt er forankret i det tidligere militærdiktaturet og etterretninga KCIA.

Lee akter å følge den harde linja overfor Nord-Korea, som et ledd i kampen mot «ondskapens akse», som Bush-administrasjonen har lagt opp til. Han vil blant annet gjøre matvarehjelp og økonomisk samkvem avhengig av om Nord-Korea demobiliserer og stenger atomkraftverkene sine.

Under valgkampen har han stadfestet at han vil styrke alliansen mellom Seoul og Washington som han mener at Kim rokket ved, og å koordinere sin politikk overfor Pyongyang med Bush-administrasjonen.

Polarisering

Det internasjonale klimaet har ført til polarisering på

Korea-halvøya, ikke bare mellom nord og sør, men også i den sørkoreanske befolkningen. Striden rundt Nord-Koreas angivelige atomvåpenprogram og

kjernekraftverk kan ha styrket Lees posisjon. Men USAs krigerske linje overfor Irak og konfrontasjonspolitik har utvilsomt også gitt vind i seilene og løftet fram regjeringsspartiets kandidat Roh Moo-hyun som tidligere ikke var med i bildet som Kims etterfølger.

De siste ukene har nemlig forholdet til USA vært dominerende i valgkampen og på gatene i Seoul. Det har stått harde slag mellom demonstranter og politi etter at to amerikanske soldater ble frikjent av en amerikansk militærdomstol for å ha kjørt ned og drept to jenter på vei til en fødselsdagsfest i juni.

Det utløste et skred av sinne, og titusener har demonstrert under slagordet *US army go home*.

38. breddegrad

Sinnet bunner ikke bare i såret nasjonal stolhet overfor amerikanernes arroganse; den rommer dessuten frykt for at et skjerpet internasjonalt klima, med et unilateralistisk og krigersk USA, vil øke spenninga på Korea-halvøya. De vel

37.000 amerikanske soldatene er en konstant påminning om at demarkasjonslinjen langs 38. breddegrad er en av de mest latente krigsfrontene i verden.

Roh har stillt seg kritisk

PRESIDENTKANDIDAT: Lee Hoi-chang.

FOTO: REUTERS/SCANPIX

SINTE: Titusener av demonstranter protesterer mot USAs tilstedeværelse.

Hva om Nord-Korea

«Solskinnspolitikken» til president Kim Dae-jung har åpnet for det tidligere nærmest uenevnelige spørsmålet i Korea: hva skjer med den koreanske halvøya dersom Nord-Korea, rammet av sult, flom, tørke og økonomisk katastrofe, bryter sammen? Vil det trekke Sør-Korea, med dype økonomiske arr etter finanskrisa i 1997, med seg i rasen? Hvordan vil det påvirke forholdet mellom USA, Japan, Kina og Russland?

Bak kulissene for den storpolitiske dragkampen rundt USAs «ondskapens akse» og Nord-Koreas atomprogram ligger store deler av økonomien nord for 38. breddegrad brakk. Okser

trekker plogen mens traktorer og annet utrangert jordbruksutstyr står i dikene av mangel på drivstoff og reservedeler; andre steder trekker bøndene plogen selv. Industri ligger stille, igjen av mangel på elektrisitet, råvare og reservedeler. Kapasiteten er redusert til et minimum; mye er blitt kanalisert inn mot landbruket. Hvor mange som har omkommet av sult som følge av tørke- og flomkatastrofene og det økonomiske tilbakeslaget som følge av Sovjetunionens sammenbrudd og Kinas mer forettningsorienterte politikk, varierer fra hundretusener til to millioner fra vestlige kilder.

Men det verdenspolitiske

I snu valg

relse i Sør-Korea ved å rive i fyller amerikanske flagg.

FOTO: REUTERS/SCANPIX

kollapser?

siktet er rettet inn mot Nord-Koreas atomprogram. Det skyter over hodet på koreanerne som i gryende grad er bekymret for hva som vil skje med den koreansk-koreanske prosessen som er innledet. Skrekkscenariet er en nordkoreansk kollaps og en påtvungen gjenforening med sør. Sør-Koreas økonomi har ikke bærekraft til å ta over 22-23 millioner i nord. Det vil få store ringvirkninger som ikke vil begrense seg til Nord-øst-Asia.

Gjenforeninga vil koste svimlende 3200 milliarder dollar, lyder regnestykket i Seoul. Sanksjoner mot Pyongyang fra USAs og Japans side har derfor blitt et hett tema i Sør-Korea. Ethvert

økonomisk tiltak mot Nord kan være risikabelt, advarte Park Sukh-sam i Sør-Koreas sentralbank foran et møte i Tokyo mellom USA, Japan og Sør-Korea i begynnelsen av november.

Han utelukker ikke et sammenbrudd dersom Nord-Korea ikke får hjelp fra det internasjonale samfunnet etter at Pyongyang 18-doblet prisene til nivå med svartebørsen og økte lønningene i juli. Bedriftene har fått litt mer handlingsrom i forhold til kommandoøkonomien fordi planen ikke har holdt tritt med raset som har gjort økonomien sårbar i alle sektorer. USAs årlige leveranser av 500.000 tonn olje siden 1994, utgjør nå hele 30 pro-

sent av landets elektrisitetsforsyning.

Derfor motsetter Seoul seg at USA og Japan fryser bistanden og har i stedet intensivert samtalen om økonomisk samarbeid. Tre millioner er truet av sult i vinter på grunn av den dramatiske reduksjonen i matvarehjelp, ifølge FNs matvareprogram (WFP). I Seoul legger en vekt på at Nord-Koreas leder Kim Jong-il har befestet sin posisjon som statssjef, og at økonomien synes å ha stabilisert seg etter de verste kriseårene. Vurderingene fomler med spørsmålet om Nord-Korea vil slå inn på Kinas «pragmatiske» vei med reformer eller om situasjonen mer likner den i Øst-Europa før 1989.

til USAs politikk, og under de anti-amerikanske demonstrasjonene ble Lee tvunget til å støtte kravet om at Bush ber om unnskyldning for ulykken.

Ironisk nok kan Lees triumf ligge i at også venstrekandidaten Kwon Young-ghil får flere stemmer på grunn av raseriet mot USA.

Kwon, som stiller for Demokratisk arbeiderparti, har gått i spissen for demonstrasjonene mot USAs ambassade i Seoul. Han krever de amerikanske styrkene ut av Korea. Det gjør ikke Roh.

Anti-amerikanisme

Striden rundt Nord-Koreas antatte atomvåpenprogram vekker frykt blant sørkoreanske velgere, men ikke nødvendigvis for at det sult og kriserammede nord skal invadere sør. Mange ser USAs militære nærvær i en større og mer skremmende sammenheng: Korea i stormaktsrektangel USA, Japan, Kina og Russland der som det finner sted et sammenbrudd i Nord-Korea. Demonstrasjonene har forrent venstreradikale studenter, fagforeningsaktivister, buddhistiske munk og katolske prester bak kravet om å få USAs soldater ut som en forlengelse av «solskinnspolitikken» til Kim.

Bredden og styrken i demonstrasjonene har kommet helt bakpå Washington

Anti-amerikanismen har nå spredd seg til alle lag i det koreanske samfunnet, fra den politiske eliten til medlemmer av middelklassen og den unge generasjonen, fastslår professor i internasjonale saker, Kim Seung-hwan, ved Myongji-universitetet i Seoul overfor Financial Times.

peter.m.johansen@klassekampen.no

ADVARER: – Portugal gjennomgår et av de vanskeligste øyeblikkene i landets historie, sier Durão Barroso fra Partido Social-Democrata (PSD). FOTO: REUTERS/SCANPIX

Portugal i EU-skvis

EU's krav om å senke underskuddet på statsbudsjettet vil bli etterfulgt av den portugisiske regjeringa.

Av Peter M. Johansen

Den harde dragkampen i EU om budsjettfordeling i forbindelse med utvidelsen øst- og sørover gir lite pusterom for Portugal. Statsminister José Manuel Durão Barroso har gjentatt løftene overfor EU-partnerne om å gjennomføre nedskjæringene som skal få budsjettunderskuddet ned fra 4,1 til 2,8 prosent i år til tross for generalstreiken i forrige uke.

Arbeids- og sosialminister António Bagão Félix møtte generalstreiken med å hevde at nedskjæringene og omlegginga av arbeidsmarkedslover og pensjonsordninger er avgjørende for Portugal, og Durão Barroso fra det kristeligde-

mot EU's stabilitetspakt; i stedet retter skytset seg utelukkende mot regjeringa.

Portugal står i fare for å miste en viktig dimensjon av sosial solidaritet og stabilitet dersom regjeringa går videre med disse reformene, advarte Manuel Carvalho da Silva, generalsekretær for Confederação Geral dos Trabalhadores Portugueses (CGTP)-Inter-sindical, under generalstreiken.

Portugal er det første landet som risikerer økonomiske sanksjoner og bøter fra EU's side.

Nedskjæring

Konflikten har fått president Jorge Sampaio fra det sosialdemokratiske Partido Socialista (PS) til å foreslå at regjeringas nedskjæring blir bygd om slik at de tar mer hensyn til de økonomiske svingningene. Heller ikke det vil regjeringa høre på, inkludert delprivatiseringer i helsesektoren etter lest av Tony Blairs Private Financing Initiative (PFI).

Etter mer enn 16 år i EU, er vi eksakt der vi startet, i bakparten av Europa, konstaterer den venstreorienterte sosiologen Manuel Villaverde Cabral i sin faste spalte.

Å hente inn seks måneder med ubetalte skatter vil være tilstrekkelig til å dekke underskuddet, hevder Carvalho da Silva i opposisjon mot finansminister Manuela Ferreira Leites tiltak, med blant annet øking av momsen. Økonomien har stagnert etter noen gode vekstår. Men EU's finanskommissær Pedro Solbes er urokelig i påvente av at sentralbanken i Lisboa klargjør de endelige budsjettallene for året.

peter.m.johansen@klassekampen.no

” Etter mer enn 16 år i EU, er vi eksakt der vi startet

Manuel Villaverde Cabral, sosiolog

Portugalske Partido Social-Democrata (PSD) hevder at «Portugal gjennomgår et av de vanskeligste øyeblikkene i landets historie» for å understreke alvorret i situasjonen.

Han mener til patriotiske anstrengelser, ikke ved å angripe EU's stabilitetspakt, men ved å gjøre det som trengs for å etterleve den.

Paroler

Trykket på Lisboa har ikke minket etter EU-toppmøtet i København, den europeiske sentralbankens nedskrivning av vekstprognosene og generalstreiken. Men påfallende var det ingen paroler fra fagbevegelsen som rettet seg

President Mbeki gjenvalgt som leder for ANC

SØR-AFRIKA: Thabo Mbeki beholder trolig leder-vervet til utgangen av 2009.

Av Maren Sæbø

President Thabo Mbeki ble mandag gjenvalgt som leder for Sør Afrikas regjeringsparti ANC, melder BBC. Dette gjør at Mbeki også blir partiets presidentkandidat i 2004, og trolig vil bli landets president også i neste periode fram til 2009.

Mbeki har dermed forsert et av de tyngste strykene på partikongressen. Partiet, som fortsatt betegner seg selv som en bevegelse snarere enn et parti, arrangerer denne uka sin 51. partikongress i Stel-

lenbosch, et hovedsete for intellektuell «Afrikaanerdøm».

Alliansen

I en tale til de tre tusen delegatene på partikongressen understreket Mbeki betydningen av alliansen partiet har med det sørafrikanske kommunistpartiet, SACP og fagforeningen COSATU.

For ytterligere å blidgjøre ANCs alliansepartnere lovet Mbeki en raskere gjennomføring av økonomiske programmer for å styrke svarte eieandeler. I uka før kongressen tok til oppfordret fagfor-

eninger og venstreopposisjon til nasjonale streiker mot den økende fattigdommen og arbeidsløsheten i landet.

- Mesteparten av økonomien, inkludert jorda, fortsetter å være eid av hvite. Rikdom, inntekt, muligheter og ferdigheter fortsetter å bli distribuert etter rase-mønstre, fortalte Mbeki forsamlingen.

Men i motsetning til sine alliansepartnere mener Mbeki fortsatte markedstilpasninger er veien å gå for å kunne rette opp disse urettene. Presidenten lovet også å fort-

sette med den kontroversielle privatiseringen av statlige foretak, som ifølge fagforeninger og aktivister har bidratt til å forsterke fattigdommen i landet.

Noen av Mbekis største kritikere den siste tiden har vært interne. En venstreopposisjon ble i forrige måned «avslørt» i Eastern Cape provinsen. Det er ventet at spenningene mellom presidenten og de han betegner som «ekstrem-venstre» vil fortsette å prege kongressen som avsluttes fredag.

maren.saeboe@klassekampen.no

GJENVALGT: President Thabo Mbeki ble mandag gjenvalgt som leder for Sør Afrikas regjeringsparti ANC.

FOTO: REUTERS/SCANPIX

Falsk enighet

IRAK: To dager på overtid klarte USA å presse den irakiske opposisjonen til å samle seg i én organisasjon, stinn av politiske og personlige motsetninger.

Av Peter M. Johansen

Lederne for de eksil-irakiske opposisjonsgruppene og uavhengige delegater som har vært samlet i London siden helga, ble i går enige om å gå sammen i én eksilorganisasjon som skal ta over styret i Bagdad når USAs krigsmak-sin har styrtet Saddam Hussein og Ba'ath-regimet. De ble også enige om å støtte USAs politiske opptegning av Irak etter Saddam, hvor deler av Irak vil få omfattende regionalt selvstyre.

Motsetninger

Men bak den tilsynelatende enigheten skjuler det seg fortsatt sterke politiske og personlige motsetninger og mistro og et omfattende press fra USAs side.

Konferansen ble kusket av den amerikanske spesialut-sendingen Zalmay Khalilzad, tidligere oljeselskapet Unocals mann i Afghanistan under forhandlingen med Taliban om en rørlørdning fra Turkmenistan til Pakistan.

Washington var dessuten representert ved Pentagon, utenriksdepartementet, visepresident Dick Cheney's stab og Det nasjonale sikkerhetsrådet til Condoleezza Rice.

Likevel så det en stund ut

KUSK FOR USA: Zalmay Khalilzad

til at USA og Storbritannia ville feile; Washington som føringsoffiser for opposisjonen, London som politisk vertskap og misjonær i regionen.

Striden har stått om lederen for Iraks nasjonalkongress (INC), Ahmad Chalabi, størrelsen på representasjonen til den shia muslimske organisasjonen Yppersterådet for islamsk motstand i Irak (SCIRI), omfanget av autonomi med hensyn til den kurdiske delen av landet og

personlige ambisjoner i nominasjonsprosessen til eksilrådet.

Bråk i eksilleiren

Det fins uro både på irakisk og tyrkisk side av grensa med hensyn til de kurdiske områdene. Kurdistans demokratiske parti (KDP) og Kurdistans patriotiske union (PUK) gjorde sitt i London til å tone ned spørsmålet om en irakisk føderasjon hvor oljebyen Kirkuk havner på kurdiske hender, slik den

framgår av en plan som uavhengige kurdiske representanter la fram i den engelske hovedstaden fredag.

Kurderne får 20 prosent av plassene i eksilrådet på 50 medlemmer. Shia-muslimene har gjort krav på en tredel av representasjonen ut fra deres andel i befolkningen, noe mange har reservert seg mot, dels på grunn av religiøse motsetninger, dels fordi SCIRI har sitt sete i Teheran.

Hamid al-Bayati benekter at Sciri forsinket konferan-

SKINNENIGHET: Opposisjonsgruppene, her ved Masoud Barzani (t.v.), Ahmed Chalabi (i midten) and Jalal Talabani (t.h.) blir i går enige om å gå sammen i en eksilorganisasjon som skal ta over styret i Bagdad når USA har styrtet Saddam Hussein.

FOTO: REUTERS/SCANPIX

sen fordi de måtte konsultere iranske myndigheter om sammensettinga av eksilrådet.

Strid om etterfølgere

Striden står dessuten om hvem som skal etterfølge Saddam Hussein, under general Tommy Franks, sjef for USAs Central Command i Tampa, Florida.

Ahmad Chalabi, som ikke har vært i Irak siden 1958, har ingen politisk forankring i hjemlandet og framstår i enda sterkere grad enn Afghanistan's president Hamid Karzai som USAs lakei.

peter.m.johansen@klassekampen.no

KOMMENTAR

Klokken tre natt til fredag ble vi tatt av vinden, vinden på broa over Øresund. Det blåste kaldt fra kontinentet. – Velkommen til København, brummet den første betjenten på vei inn i bussen.

Fundamentalt EU

Vi ska lige ha en lille check, forklarte han og trampet nedover midtgangen med fire kolleger. Tre timer og fem minutter senere, adskillig kaldere og ingen forklaring rikere ble vi vinket videre mot København.

I løpet av de tre neste dagene var toppmøtet for mange av oss preget av trusler om fengsel. Ifølge internasjonal presse opplevde vi noe historisk. Ifølge dansk presse var vi vitne til selveste historiens slutt.

Historiens slutt ligger som kjent ved punktet hvor menneskene har oppnådd et best mulig samfunnsystem. På 80-tallet ble enden erklært nær i form av en altoppslukende markeds kapitalisme som skulle overvinne alle problemer gjennom økonomisk vekst.

I desember 2002 ble historiens slutt erklært i et samlet Europa. I et Europa hvor våre idealer gikk en ny blomstrings-tid i møte, ifølge Berlingske Tidende. Etter 6000 år med stammekriger og fundamentale ideologier som nasjonalisme og kommunisme.

Men historiens slutt var fraværende på gateplan. Derimot var historien klart tilstede. Elitens påkostede møteritualer har de siste årene styrket kontrollapparatets stilling over den enkeltes rettigheter. Særlig om man

skulle tilhøre en politisk eller kulturell minoritet.

De politiske og kulturelle minoritetene må oppleve EUs hverdag mellom festtalene. Festtaler som ikke blir holdt for å styrke det sosiale støtteapparatet i Europa eller ivareta småfolks rettigheter. Festtalene handler om å kunne, med større fart enn før, utvide den fundamentale tro på markeds kapitalisme til nye land på kontinentet.

De grupper som motsetter seg denne tro blir latterliggjort og mistenkeliggjort, kriminalisert, marginalisert og trakassert. Også ved historiens slutt.

Snill demonstrant?

Dette er delvis EU-opponentenes egen skyld. Med hjelp av en etablert «venstreside» har kontrollapparatet kunne dele offentlig protest opp i snill og slem, og demonisere sistnevnte. Spesielt har mytifiserte bevegelser som «autonome», «anarkister», «ulydige» og blokker av mange farger fått gjennomgå.

Det etablerte venstre har dyrket skillet mellom «snill» og «slem» demonstrant. Delvis i panikk over å miste egen innflytelse, det være seg parlamentarisk eller på gateplan. Og delvis fordi de selv rammes lite av det kontrollapparatet som har vokst fram og dermed ikke kjenner skoen trykke.

Demonstrasjonene i København lørdag ettermiddag var i protest mot kontrollen og overvåkinga av politiske aktivister.

FOTO: TOM HENNING BRATLIE

Italienske aktivister ble arrestert i forkant av forrige ukes møte. Både italienerne, svensker, nordmenn og tyskere ble holdt tilbake på grensene, et utvalg av oss ble sendt i retur til respektive hjemland. De som ikke oppga identitet risikerte 48 timer på gattcelle.

Grensekontrollene og de stadige visiteringene har hjemmel i både nasjonalt lovverk og Schengen-avtalen. Aktivister med siktelser av ymse slag, registrert i nasjonale strafferegistre og deretter registrert i Schengen Information System, kan dermed ikke bevege seg fritt rundt i et grenseløst Europa. De hjemlene Schengen-avtalen har gitt for bruk av kontroll og overvåking av poli-

tiske grupper har møtt få protester hos den etablerte venstreside.

Det var dette demonstrasjonene lørdag ettermiddag i København handlet om. Så kom også poenget tydelig fram når politiet pakket inn demonstrasjonen og drev den som kveg tilbake til en av byens mindre bemedlede bydeler.

Med på veien fulgte blodtørstige pressefotografer og nesten like mange fotografer fra politiets egen overvåkningstjeneste. Heller ikke politiets filming av demonstrasjoner reageres det på hos det etablerte venstre.

Med på veien

fulgte også sivilt politi som gjentatte ganger tidligere på dagen hadde blitt anmodet om å la demonstrantene i fred. Ifølge Politiken tirsdag var sivile politifolk endog maskerte, en synd vi andre risikerte kølleslag og arrestasjon for å forsøke. Dette har den danske venstreside reagert på.

Fundamentalt galt

Det var i det hele tatt lite som tydet på det beste av alle samfunn for demonstranter som frøs på grensene eller til standighet måtte legitimere seg ovenfor aggressivt politi. For demonstrantene ble i stedet kontrollapparatet legemligjøringen av et kaldere Europa der eliten sørger for sine friheter på bekostning av andres.

I København husker man fortsatt skuddene politiet avfyrt på Nørrebro i 1993 for å ønske danske nei-aktivister velkommen til et nytt Europa. Dengang hadde danskene på andre forsøk stemt «riktig» og ja til Maastricht-traktaten. Traktaten skisserer opp en ny økonomisk plan for Europa. Denne planen og de påfølgende som har blåst opp fra kontinentet var tuftet på den mest fundamentale tro av dem alle. Troen på at historien har en slutt.

Av Maren Sæbø

maren.saeboe@klassekampen.no

Maren Sæbø er journalist i Klassekampen og tilhører det politiske miljøet rundt Blitz i Oslo.

Abonner på Klassekampen!

Abonnement på Klassekampen hver dag i:

☐ 1 år for kr. 2.380,-

☐ 6 mnd. for kr. 1.190,-

☐ 3 mnd. for kr. 595,-

Abonnement, Klassekampen på lørdag:

☐ 12 mnd. for kr. 880,-

☐ 6 mnd. for kr. 440,-

Ring abonnementservice: 22 05 95 72, eller send inn kupongen!

Navn:

Adresse:

Postnr.: Sted:

Tlf. privat: Start avisa fra:

Dato: Sign.:

www.klassekampen.no/bestill

Kan sendes ufrankert i Norge. Klassekampen vil betale portoen.

SVARENSENDING

Avtalenr. 171 107/16
Klassekampen
Grønland
0133 Oslo

KULTUR &
MEDIER

Omkamp om aldersgrensen: En klage fra Barneombudet kan føre til at Ringenes herre: *To tårn* (bildet) kan få hevet aldersgrensen fra 11 til 15 år på premieredagen onsdag. Barneombudet anket mandag aldersgrensen inn til Filmklagenemnda. Vurderingen er at filmen må vurderes uavhengig av den første filmen i trilogien. Da blir den indre logikken borte og voldsutøvelsen blir hengende i lufta, mener Barneombudet. **NTB**

DEBATT

Når Peder Ankers artikkel om Arne Næss framprovoserer motforestillinger fra Gunnar Skirbekk og undertegnede, er Knut Olav Åmås raskt på pletten som debattpoliti. Det var ikke slike motforestillinger redaktøren ville ha.

Samtidens takhø

Knut Olav Åmås er en meget aktiv herre som opptrer på mange arenaer og i atskillige roller. Som redaktør av *Samtiden* har han i lengre tid mast på Peder Anker for å få ham til å skrive den artikkelen om Arne Næss som ble publisert i tidsskriftets nyeste hefte. Når Ankers artikkel framprovoserer motforestillinger fra Gunnar Skirbekk og undertegnede, er Åmås raskt på pletten som debattpoliti (Klassekampen 17. desember): Det var ikke slike motforestillinger redaktøren ville ha.

En viktig innvending mot Anker er at han ikke virker helt sikker på hva slags analyse han har gjennomført. Nå bekrefter redaktør Åmås at heller ikke han virker helt klar over hva slags artikkel han har publisert.

Av begrenset interesse

Innledningsvis stiller Anker opp følgende tese: «Stemmer det at Arne Næss har spilt en viktig rolle i internasjonal filosofisk debatt?» Men stemmer det at det har vært et utbredt synspunkt at Næss har spilt en viktig rolle i internasjonal filosofisk debatt? Så lenge Anker ikke kan gi overbevisende belegg for denne påstanden, blir hans dokumentasjon av begrenset interesse. Avmytologisering forutsetter eksistens av myter.

Avslutningsvis hevder Anker: «I den grad Arne Næss har hatt innflytelse i Norge, tilsier den kritiske motta-

FÅR KRITIKK: «Kritikken mot Peder Anker er eit døme på den manglande takhøgda i norsk debatt,» sier Åmås med et bemerkelsesverdig eksempel på manglende selvrefleksjon.

FOTO: JANNE LINDGREN

gelsen hans arbeider fikk i utlandet også en kritikk av alle dem som knyttet an til hans filosofiske standpunkter, forskningsprinsipper og

lærebøker. (...) Sett utenfra har Arne Næss' prosjekter blitt vurdert som et særnorsk fenomen, som en annerledes-filosofi for et akademisk annerledesland.»

Næss' begrepsanalyse i *Democracy, Ideology and Objectivity* (1956) ble avvist som et sært og marginalt prosjekt, skriver Anker, «på siden av hovedstrømningene i internasjonal forskning». Det er nok riktig, men en annen måte å formulere det samme på ville være: Den ble oppfattet som marginal fordi den la seg på tvers av den kalde krigen og dens samfunnsvitenskapelige frontdannelser. Det var nettopp denne typen begrepsanalyser som ble basis for

Næss-eleven Johan Galtungs «fredsforskning», opprinnelig et «marginalt» norsk prosjekt som ble en vitenskapelig eksportartikkel. Beslektede resonnementer kunne anføres for Næss' påvirkning på Vilhelm Aubert og hans retts-sosiologi og på Stein Rokkan og hans statsvitenskap.

Misoppfatning

Mitt poeng er dette: Selv om Næss ikke var noen sentral skikkelse i internasjonal filosofi, fikk hans filosofiske standpunkter og forskningsprinsipper via den formative betydning for deler av internasjonal samfunnsforskning. Det hjelper ikke med aldri så mye empiri om en ikke også har

de interessante problemstillingene. «At artikkelen er så kritisk og spiss som den er, kjem av at Anker har eit klart definert prosjekt.» Så klart kan redaktør Åmås formulere sin misoppfatning.

Det er ikke «ein vitenskapelig artikkel», sier Åmås, den «skal belyse posisjonen til Næss for eit vidare publikum». Det er lite treffende formulert. Anker skriver i en genre som er i sterk ekspansjon i det postmoderne forskningssystem: En form for registrerende evalueringsvitenskap som gjerne lover mer enn den innfrir, men gripes begjærlig av hastige forskningsbyråkrater. At Næss' posisjon gjennom Ankers artikkel er blitt belyst for et bredere publikum, dokumenterer at også redaktører kan rammes av ønsketenkning.

Gjør som de tre vise menn
og utallige vise kvinner
– kjøp julegavene dine på
Al Quds Palestinabutikken!

Julevarene fra Palestina ble fraktet på eselryggen i år, 2000 år etter Maria...

Åpent før jul: Ma.–Fr.: 10-18,
Lø.: 10-17, Sø. 22.12: 14-17

Al Quds Palestinabutikken,
Pilestredet 31, tlf 22 11 00 26

Fordekt reklame: For 10.000 kroner skal en anerkjent TV-produsent ha tilbudt butikker reklame på NRK, fordekt som reportasjer. NRK reagerer kraftig på virksomheten. Ifølge VG skal flere butikker på Storo Senteret i Oslo ha slått til på TV-produsentens tilbud. Produsenten ble pågrepet av politiet fredag, da han skulle lage en reportasje på senteret. **NTB**

Vil filme med Travolta igjen: Regissør Quentin Tarantino vil lage en film som bringer sammen rolleskikkene Vincent Vega (bildet) fra *Pulp Fiction* og Vic Vega fra *De nådeløse*. Dermed ligger det an til en ny, superkul Tarantino-film, med John Travolta og Michael Madsen i hovedrollene. *The Vega Brothers* henter sin handling fra tiden før de to nevnte filmene, og vil vise brødrene som nattklubbeiere sent på 1980-tallet. **NTB**

fyde

«Kritikken mot Anker er eit døme på den manglande takhøgda i norsk debatt,» sier Åmås med et bemerkelsesverdig eksempel på manglende selvrefleksjon. Redaktøren intervensjonerer på vegne av sin forfatter: Det var ikke slik kritikk en hadde planlagt. Åmås har én takhøyde for sine skribenter – og en annen for sine skribent-kritikere.

Tesene

Det kan være grunn til å minne Åmås – og offentligheten – om hans redaksjonelle åpningsfanfare for *Samtiden*: «Det er behagelig å være middelmådig i et land der kritikken og det sunne debattklimaet på mange områder er så svakt utviklet at man slipper unna med det meste. Samtiden skal bygge videre på det vi har av kvalifiserte uenighetskulturer i enighets-samfunnet Norge.» Åmås vil ha skribenter «som ikke er preget av den utbredte meningsfeigheten som i praksis fører til at de ufarliggjør seg selv som debattanter. De fleste norske universitetsfolk er meget godt fornøyd med å få være i fred. Og det er kultur på våre universiteter for å la folk være i fred.» Åmås spissformulerte sitt program: «Samtiden er stedet for dem som ikke vil være i fred.» Den bør nå reformuleres: «*Samtiden* er stedet for dem som ikke vil la andre være i fred.»

Åmås publiserte tidligere i år «Ti teser for en kritisk kulturjournalistikk». Jeg var blant de mange som hadde stor sans for disse tesene – ikke minst denne: «Norge er et samfunn der viktige del-offentligheter knyttet til kunst og kunnskap skyr åpne konflikter. Meningsfeigheten og selsensuren er utbredt i medier, kulturliv og akademisk. Disse innflytelsesrike miljøene preges av små, oversiktlige kretser. De skyr det ubekvemme og ubehagelige som kritikk kan føre med seg.»

Rune Slagstad,
redaktør av *Nytt norsk Tidsskrift*

Kvinnetrio til Venezia

En videokunstner, en maler og en installasjonskunstner er valgt til å stille ut i den nordiske paviljongen på Venezia-biennalen.

Av Marit Strømmen (tekst) og Tom Henning Bratlie (foto)

I går ble det offentliggjort hvem som til våren skal delta på den prestisjetunge utstillingen Venezia-biennalen. Den norske installasjonskunstneren Kristina Bræin (født 1955), den svenske maleren Mamma Karin Andersson (født 1962) og videokunstneren Liisa Lounila (født 1976) fra Finland skal sammen få det utfordrende, åpne rommet i den felles nordiske paviljongen til rådighet. Anledningen er den femtiende biennalen, og mottoet for utstillingen er «Drømmer og konflikter».

– Min politikk er ikke å forandre veldig mye, men det er de små kommentarene jeg vil integrere, sa Kristina Bræin på en pressekonferanse i regi av Office for Contemporary Art (OCA) som koordinerer norsk biennaledeltakelse. Hun ser biennalen som en spennende mulighet, og er enig med de andre kunstnerne i at tilliten de nå vises, oppleves som en bekreftelse. Bræin, som har improviserte og lekne romlige installasjoner som sin spesialitet, ser fram til å ta paviljongens rom i bruk.

– Jeg tar alltid utgangspunkt i rommet, og lager vegger basert på ting som ikke har noen verdi i vanlig forstand, sier Bræin. Hun griper fatt i ting som er like i nærheten, for så å skape ut fra det.

Bræins nordiske kollegaer er også tilstede på pressekonferansen i Kunsternes Hus. Andersens presenteres som komplement, fortellende maler, mens nyutdannete Lounila trekkes fram for sine populærkulturelle referanser til blant annet Hollywood-films action.

Ikke lett valg

Den felles paviljongen er teg-

SJELDNE KVINNER: Etter femten år uten, er nå kvinnelige kuratorer tilbake som kuratorer på Venezia-biennalen. Kuratorene Anne Karin Jortveit (til venstre) og Andrea Kroksnes.

net av Sverre Fehn. Den er bygget rundt et tre med åpning ut i det fri, og innbyr til en situasjon der alle tre kunstnerne må forholde seg til hverandre.

– Det har ikke vært lett å komme fram til hvilke kunstnere som skal velges, fordi mangfoldet i samtidskunsten er så stort, sa kurator Anne Karin Jortveit. På oppdrag for OCA har hun samarbeidet med Andrea Kroksnes, begge er ansatt ved Museet for Samtidskunst i Oslo. Kurator-teamet har foretatt en studiereise og på den skal de tre navnene ha dukket opp gjentatte ganger.

– Vi begynte åpent, uten noe fastlagt konsept. Valgene er blitt til underveis i prosessen, og den har vært lang. Men til slutt kunne det ikke bli noen andre enn disse tre, sier de to kuratorene som ikke legger skjul på sin bevissthet om kun å velge kvinnelige kunstnere.

Feministiske briller

Det er bare hvert sjette år at noen fra Norge har ansvar for utvelgelsen. På pressekonferansen ble det uttrykt overraskelse over at dette bare er andre gang kvinnelige kuratorer har det avgjørende ansvaret, spesielt tatt i betrakt-

ning at Norden regnes for å være kommet langt i likestillingsspørsmål.

– Alle de tre har en fandinivoldsk innstilling som man godt kan se med feministiske briller. Vår verden er kjønnet enten vi liker det eller ikke, men det er ikke dermed sagt at det feministiske perspektivet er den eneste

innfallsvinkelen til kunsten deres. Deres måte å arbeide på er ikke feministisk på en forutsigbar måte, sier kurator Anne Karin Jortveit.

Kroksnes tilføyer at det utgangspunktet vi har i dag, er en mainstream-kultur båret av patriarkalske strukturer. Kunstnerne henter fra dem, men vrir så på råmaterialet. Resultatet blir ironiske lån, lån som brukes på kunstnerens egne premisser. Begge kuratorene snakker om de tre kvinnes samtidskunst som kunstverk som er bygget opp lag for lag. Som resten av samtidskunsten mangler også de tre biennale-farenes kunst autoritære tolkningsmuligheter.

Finland, Norge og Sverige bevilger midler til en generell biennalepott. Utover det finansierer de respektive landene sin egen kunstner. Til sammen er budsjettet på 135.000 euro.

marit.strommen@klassekampen.no.

” Min politikk er ikke å forandre veldig mye, men det er de små kommentarene jeg vil integrere

Kristina Bræin,
biennaledeltaker

50 millioner i gjeld: Den danske avisen Dagen etterlater seg en gjeld på 50 millioner kroner. Avisen gikk konkurs etter bare 40 dagers utgivelse, skriver Dagens Næringsliv. Dagen hadde et driftsunderskudd på 34,9 millioner kroner da betalingsstans ble innført i begynnelsen av desember. Dagen begjærte seg selv konkurs fredag, da det ble klart at det ikke var penger til å drive videre. **KK**

Får gjennomgå: Det svenske feministnettverket Kvinnor utan gränser har laget plakater som etterligner H&Ms siste undertøyskampanje, men med vanlige mennesker som modeller (bildet). Målet er å skape debatt om skjønnhetsidealet, skriver Kampanje. – Vi er lei av skjønnhetsidealet og hvor ulikt kvinner og menn skildres i reklame og medier, sier Stina Haraldsson, en av initiativtakerne, til Aftonbladet. **KK**

Naturen slår

«Ringenes herre II» er mørk, men imponerende. Vondskapen veks i både folk og omgjevnader, og heltane vaklar, men i den mørkaste timen reiser sjølve naturen seg mot kreftene som trugar livet på jorda.

FILM

Ringenes Herre – To Tårn
(The Lord of the Rings – Two Towers, USA 2002)
Regi: Peter Jackson
Manus: Peter Jackson og Frances Walsh m.fl. etter JRR Tolkiens bok
Foto: Andrew Lesnie
Musikk: Howard Shore
Med: Elijah Wood, Sean Astin, Christopher Lee, Ian McKellen, Viggo Mortensen, Dominic Monaghan, Billy Boyd, John Rhys-Davies, Orlando Bloom, Miranda Otto, Bernard Hill, Brad Dourif, Karl Urban, Liv Tyler
2 t. 59 min.

For dei (få – skal ein døma etter salstala) som enno ikkje har lese bøkene til JRR Tolkien, eller har sett den fyrste filmen på kino, video eller DVD, blir det ikkje gjeve konsesjonar på lerretet i del to. Regissør Peter Jackson kastar oss rett inn i handlinga der han slutta for eit år sidan.

Brorskapet på ni, som sist la ut for å øydeleggja herskarringen, er brote, Gandalf og Boromir er borte. Hobittane Frodo og Sam har åleine lagt ut mot den vonde fyrsten og ringmakaren Saurons øydeland Mordor for å kasta ringen i «smia» i Dommedagsfjellet. Slik vil dei knekka tyrannen og stogga krigstrugsmålet mot dei frie folka i Midgard: Menneske, dvergar, alvar og hobittar.

Saurons allierte, trollmannen Saruman, har også hug til å herska åleine, og i ein freistnad på å få tak i herskarringen for seg sjølv, har han fått kidnappa Munti og Pippin, i von om at ein av dei er «halvingen» som ber ringen. Men dei to blir uventa berga av den underlege skapningen Treskjegg, og redningsoperasjonen til Aragorn, Legolas og Gimli blir avbrøt av Gandalf Grå, som har vendt tilbake frå dei døde som Gandalf Hvite, mektigare enn nokon gong. Saman dreg dei for å hjelpa ryttafolklet i Rohan, som Saruman no vil slå under seg.

Mørkt

To tårn har, som ein kunne venta, vorte ein dyster film, og mindre variert i sine miljø enn *Ringens brorskap*. Historia er frå no delt i to mellom på den eine sida Frodo og Sam, som held fast det opphavlege oppdraget med å destruera ringen, som no stendig får meir grep om Frodo, og på den andre sida resten av brorskapet sitt engasjement i kampen mot svikaren Saruman.

Ein kamp som endar i slaget ved kongen av Rohans sis-

te skanse, borgen i Helmsdjupet. Det er ein gigantisk scene som i skiten, mørkret og regnet gjev assosiasjonar til Kurows mange tvitydige heltepos, så vel som til forteljinger og bilete frå reelle og fiktive kringsetjingar i mellomaldersoger og segner, og også til JRR Tolkiens egne opplevingar på Vestfronten under 1. verdenskrigen.

I del 1 blir sanninga om kampen mellom dei styrande kreftene i verda avslørt for dei barnelike hobittane, brorskapet samlast og den utrulle reisa startar. Midtdelen blir i høve til dette prega av ein viss stillstand. Hobittane blir på kvart sitt hald tekne til fange, og partane som står mot kvarandre blir klårgjorde, karakterane utviklar seg og alt bygger seg opp mot det endelige oppgjeret i den tredje og siste akta.

På film kan ein få vist mange boksider med natur

og karakterskildringar i ein einaste kamerasveip, og den newzealandske naturen er her nytta til fullt ekspressivt utbytte i Andrew Lesnies sugande foto. Det same er dei utrullelege maskene og kostyma som også denne gongen treff stemninga i boka i all sin venleik og gru.

Tvilen

Filmen stansar før den pinefulle slutten på bok to, jamvel om alt går hastig fram. For *To tårn* er svært handlingsorientert. Ved sida av slaget i Helmsdjupet, der Rohans folk også får uventa støtte frå alvar, er det lagt til ein valdsam konfrontasjon med vargryttarar, som berre blir nemnde i forbifarten i boka. Karakterar er slegne saman og handlinga dels svært komprimert. Fokuset er konsentrert om dei mest sentrale karakterane.

Trass i at han heile tida har eit moderne kinopublikums krav til tempo i minne, viser Peter Jackson likevel nok ein

gong at han har grep om kompleksiteten i originalmateriale, og kan la det koma til uttrykk på anna vis enn den ordrette teksten til Tolkien. Slik fungerer det godt med den innlagde draumen til Aragorn, som syner kampen han fører mot sin eigen tvil i krigen og korleis han byggjast opp til frelsaroppgåva som ventar han i siste del. Jackson har i alle sine kutt klokleg valt å ta vare på og bygd ut «ring-junkien» Gollums dialog med seg sjølv – som er eit spegelbilete av Frodos indre kamp – og det er eit høgdepunkt. Gollum har no ei sentral rolle og den heilanimerte figuren har vorte ei truverdige og dels svært underhaldande oppleving.

Ei anna filmatisk utfordring er realiseringa av Treskjegg – den Holdbergske Ni-

els Klim-inspirerte trehyrden som reddar Munti og Pippin. Det har gått forbausande bra og vi skulle gjerne ha sett litt meir til desse entane, som dei kallast, som til slutt gjer skrapmetall av Sarumans Jarnagard.

Naturelskaren

Tolkiens bok vart fyrst eit kultverk på 1960-talet, og då var det mellom anna flowerpower-naturelskarar som let seg tiltrekka av bodskapen i boka. Natursynet blir ikkje minst representert ved Treskjegg – ein av dei eldste skapningane i verda. Saruman si utpining og forureining av jord, skog og vatn til bruk i sitt eige vesle mekaniske svovel og damp-helvet – like øydeleggjande for omgjevnadane som industri – i den unge naturelskarens

Har du skrevet bok?

Ingen riksdekkende dagsavis har så baktørste lesere som Klassekampen. Over 21% av dem kjøper bøker månedlig eller oftere, 43% kjøper bøker 4-11 ganger per år*.

Plasserer du annonsen din hos oss, treffer du dem som bruker mest penger på bøker i Norge.

For annonsering, kontakt annonseavdelingen annonse@klassekampen.no tlf. 22059575

Verdt 240 millioner: Aftenposten-bygningen i Akersgata 51 blir verdsatt til mellom 160 og 240 millioner kroner av eiendomsmeglere i Oslo. Schibsted-ledelsen kan imidlertid få problemer med å selge bygningen. Aftenposten er på flyttefot og Schibsted-ledelsen vurderer nå hva som skal skje med det 16.000 kvadratmeter store bygningen. Salg i dagens eiendomsmarked kan gi mediekonsernet dårlig uttelling, skriver dn.no. **KK**

Nytt album i februar: Kaizers Orchestra (bildet) kommer med oppfølgeren til suksessen *Ompa til du dør* i februar neste år. Den norske rockesensasjonen kommer med en singel i begynnelsen av januar. *Ompa til du dør*, som har solgt litt over 80.000 i Norge, skal lanseres i Sverige og bandet skal satse videre i Danmark. Så langt har de solgt 7000 eksemplarer i Danmark av *Ompa til du dør*. **NTB**

tilbake

MØRKE KREFTER: Hobittane Sam (Sean Astin) og Frodo (Elijah Wood) blir tatt til fange. «Ringenes Herre» er definitivt eventyr for eit vakse publikum.

Tolkien sitt Birmingham – blir til slutt det som får dei saktmodige entane til å få sjølve skogen til å trekka opp røtene og gå til åtak.

Nazismen

Ringenes herre er eit eventyr som går utanpå dei mange plausible allegoriske tolkingane av historia. Forteljinga har den same tidlause kvaliteten som dei beste heltemytane – det finst alltid aktuelle parallellar til eins eiga tid.

Likevel er det vanskeleg ikkje å sjå dette som eit skrift mot totalitære krefter i samtida, ikkje minst nazismen som reiv sund Europa og verda medan Tolkien skreiv storparten av boka. Og Peter Jackson re-

flekterer dette blant anna i symbolbruk og i dei velarrangerte, lett gjenkjennelege masseopptrinna. Og Brorskapet, som representerer vona, avviser den totalitære makta ved å ville øydeleggja ringen – jamvel om freistinga til å bruka han til eigne føremål er stor.

Tolkien var konservativ monarkist og katolikk og ikkje nokon moderne demokrat. Det gamle idealet i forteljinga er den noble, lærde og rettvise herskaren, utvald av Gud og attkjend som ein leiar av folket.

Men det tyder ikkje at dette ikkje likevel er ei av dei mest sympatiske eventyrhistoriene som har vorte presentert på film på årevis.

Ikkje berre er dette filmhistorisk i sitt omfang, kva gjeld både produksjon og publikums entusiasme, men det er på same tid som det er naglebitende handling og drama også substansielt og likandes – heva over eit kvart blodbad frå Hollywood.

Ikkje minst kan vår eiga samtid ha godt av å bli mint om styrken i brorskapet mellom folk og veikskapen i den gammaltestamentlege rettferda. Forteljinga sannkjenner at alle sider ved menneskenaturen finst i oss alle og set fram nåden og nestekjærleiken som dei avgjerande handlingane for å vinna kampen mot mørkekraftene.

Guri Kulås

IMPONERER: Den nye qawwali-røysta: Faiz Ali Faiz imponerer med vokale kraftprestasjonar.

Mektig av Faiz Ali Faiz, arvtakaren etter verdsstjerna Nusrat Fateh Ali Kahn.

Heftig lungekraft

Faiz Ali Faiz
The new Qawwali voice
Accords Croisés/ Etnisk musikkklubb

Dei som opplevde Faiz Ali Faiz på Førde internasjonale folkemusikkfestival i fjor, kan endeleg få høyra arvtakaren til verdsstjerna Nusrat Fateh Ali Kahn på plate.

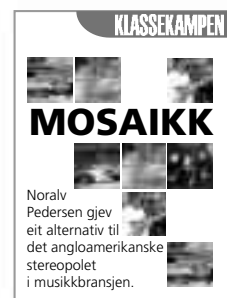
Ikkje for det; Faiz Ali Faiz har gjort ei rekkje innspelningar på pakistanske plateselskap, men no er det gjort eit konsertopptak frå Gérone-festivalen i Spania, der plateprodusentane har fanga inn den fengslende intensiteten og krafta i qawwali-musikken til Faiz Ali Faiz.

Guddommeleg transe

Faiz Ali Faiz kjem frå ein familie med qawwalimusikarar i sju generasjonar bakover. Han starta den profesjonelle karrieren i 1978, 16 år gamal då han også skipa eit eige ensemble. Blant musikanane han har med seg i dag, er onkelen hans, Rehmat Ali, som i mange år spelte saman med Nusrat Fateh Ali Khan.

Qawwali er ein viktig del av sufismen, ein tradisjon med røter attende til 1300-talet, som ser på musikk som ein reiskap for å nå Gud og det guddommelege. Qawwalimusikken utvikla seg i det sørlige Asia, med element frå indiske, tyrkiske og iranske tradisjonar.

Berre menn kan vera med i eit qawwaliensemble som tradisjonelt har ei leiarrøyst med ei handfull andresolistar som svarar

på dei improviserte frasa til hovudsongaren. Eksplosiv handklapping og energiske tablatrommer er med på å mana fram ei transe-liknande stemning hjå utøvarane og publikum.

Ekstase

Kvar av dei fire qawwalisongane på plata til Faiz Ali Faiz er ei reise frå ro til ekstase. Songane byrjar roleg, nesten famlende, i lågt toneregister. Songen aukar gradvis i kraft gjennom stadig meir heftige og intense rop-og-svar-sekvensar mellom Faiz Ali Faiz og dei tre andresongarane. Samstundes går Faiz Ali Faiz oppover i tonehøgda; han tøy-

er grensa av dei tre røysta maktar, før han kuliminerer i kaskadar av improviserte tonerekkljer.

Og attende sit ein fjetra over dei over-

veldande vokale kraftprestasjonane – ei mektig musikalsk oppleving mana fram av den nye qawwalimeisteren, Faiz Ali Faiz.

Noralf Pedersen
noralf@stud.ntnu.no

White

Fram til 2. februar vises utstillingen *Laid Bare* i Sørlandets Kunstmuseum. Utstillingen er en samproduksjon med Bergen Kunsthall. Den består av 58 verk av fem kunstnerne som alle kommer fra Amerikas vestkyst og er aktive på den internasjonale billedkunst-, film- og musikkscenen. Baksidebildet er hentet fra Charlie Whites *Understanding Joshua*.

Han gikk på hendene for den gode saks skyld

I sommer traff jeg en 88-årig kæll på en benk i Busterudparken. Kall han Andersen eller Hansen. For slike etternavn har gamle arbeidsfolk der i Halden. Nåvel, Hansen (han får vel hete så) ville fortelle meg noe: – Seru, som unggutt og ærbesløs var jeg flink te å gå på henna. Noen kroner ble det jo i dessa åra, takk væra henna mine. For mora mi trengte noen kroner ekstra til mat, men for det meste jikk jeg på henna gratis. Men litt proff måtte en jo væra av å te den gangen åsså, vet du. Dan føre 1. mai i 1931 jorde jeg forresten en handel med sjælvaste direktør'n på Kaken.

– Hva er Kaken, spurte jeg? – Joa, døm fine her i byen kalte fabrikkken for Saugbrugsforeningen, men vi andre kalla'n for Kaken. Før fabrikkken ble bygd, sto det e pæle på tomta. Der ble forbryterær bunde og piska. Det kalte døm den gang for kakstryking. Jammen var det smått stell i 20- og 30-åra her i byn, gett. Årntli ærbe fikk jeg en'te før Nygaardsvold overtok, men medlem av arbeiderungdomslaget ble jeg allerede da jeg fylte 13.

– Hvorfor ville direktøren gjøre en handel med deg vel, spurte jeg. – Han hadde hørt om sporten min, og dan føre

1. mai innkalla han mæ på kont'toret og sa: «Unge mann, jeg har hørt at De er så flink til så mangt. Kan De tenke Dem å gå på Deres noe spesielle måte foran 1. mai-torget i morgen?» «Mest flink er jeg te å bruke hennene mine te filing, snekring, muring og maling, men sånt ærbe får jeg en'te hos dæ, svarte jeg.» Men så måtte jeg jo finne på noe pent å si da, og så sa jeg ja takk. – Og betingelsene? ville jeg vite. – Joa, jeg skulle gå med hue ner og beina opp i ett strekk langs ælva fra samvirkelaget i Tistedærn ner te Storgata og så opp te parken her. Det er minst sju kilometer det, og det attpå tel med en pla'kat dinglande på magan me henstilling te ærbesfolk om å vise måtehold. Klarer jeg det utan å bruke beina eller ta pauser, skulle jeg få 10 kroner, sa'n. Dan etter jikk jeg forundre mæ – men utan plakaten – hele veien på mine blodige henner foran hornmusikken og røde faner, og fikk mye hestemøkk og sand i kjeften. Jaggu var det hardt, men direk'tørn ga mæ likevæl 10 kroner, og døm sjenka jeg samma dan te Ap-laget i byn. Men laget spanderte to bollær på mæ, for der var døm jo soli'dariske. Så reiste Hansen seg fra benken og tok bussen inn i glemselen.

Verden er annerledes nå. Dagens helter går ikke lenger. Ei heller på hendene. Nåtidens helter innen politikken og næringslivet som vil opp i systemet, de sitter! Ja, de sitter seg fram i styremøter eller så sitter de seg fram på restaurant og spiser middag mens de undertegner papirer og tar imot honorar. Kaksene i arbeiderbevegelsen er ikke noe unntak. De ligner på en prikk kaksene i bank- og finansorganisasjonene og alle andre steder der man gjør suksess og blir rik på «tjenestene» sine.

Siste nytt fra den fronten er om Tore Tønne. Han tjente 36.000 kroner dag en på jobb for Kjell Inge Røkke. Beløpet ble neppe videregitt til partikassa eller skjenket en humanitær organisasjon. For slikt gjør man ikke i sosialdemokrati-hierarkiet nå for tiden. Nei, mannen er utvilsomt intelligent nok til «at finde en grimasse på TV som kan passe» som dansken sier og sende pengene i retur. Unge Hansen derimot fikk to høyst fortjente «bollær» av Ap for tjenesten sin. Og direktøren på Kaken – som trolig ikke hørte til de verste kaksene i landet den gangen – skjønte trolig etterpå at dette med plakaten var alt for mye forlangt. Ikke desto mindre fikk unge Hansen tieren sin.

Eller var det kanskje slik at direktøren gjorde et forsøk på å kjøpe Hansen? En som kunne gå lenge og langt med hue ned og beina opp, kunne man saktens bruke i næringslivet den gangen og. For eksempel kunne man sende Hansen til regnskapskurs på «aftenskolen» og deretter ansette han på kontoret, og kanskje ville han en dag kunne bli styremedlem eller i det minste en samarbeidsvillig fagforeningsboss. Men akk, Hansen viste seg å være uegnet da han sendte tier'n til partikassa. Flink unge menn skal ikke tenke sånn dersom de vil opp og fram, mente nok direktøren.

Annerledes i dag. Nå er det direktørfilosofien som styrer. Romslig er den også. For nå kan markedsliberalister, sosialøkonomer og annen slags blårudd med rød blomst på jakkeslaget holde 1-maitaler og få seg statsrådsstoler i Ap-regjeringer. Rett nok er det ikke påkrevet at man innen man havner der har fått seg partibok. Sånt fikser man senere. Hovedsaken er at man er blå inni og rød utenpå.

Hansen ville nok si nå «at verden av i dag er snudd opp ned». Men det skal han ikke lastes for.

JAN ANDREW NILSEN

AKKURAT NÅ

Julekort

I år har jeg begynt å skrive julekort. De første jeg skrev var etter julekortoppskriften, slik jeg har lært det gjennom studier av mine foreldres julekortutveksling. «Kjære Farmor, håper det står bra til med deg. For oss har året vært bare bra. Vi har vært på ferie og trives godt i jobbene våre. Hilsen oss»

Etter fem slike julekort begynner det å bli kjedelig. Og siden julekort jo skal være håndskrevne, kan man ikke bare klippe og lime, slik som i e-post. Pennen tok liksom bare over etter kjedsomheten, og begynte å leve sitt eget liv. Det er aldri min mening å være slem, men det hender visst skjer med pennen min.

Julekortene ble etter hvert seende slik ut: «Kjære dere, håper alt står bra til – at dere har pynta og vaska ferdig til jul, bakt alle sju kakeslagene, gjort ferdig sylta, pussa sølvtøyet, kjøpt alle julegavene, tenkt alle de gode tankene, og hengt opp rene og pene julegardiner. Og at ekteskapet holder jula gjennom uten de alt for store kranglene, og at dere ikke stresser ræva av dere i desember. Selv prøver jeg så godt jeg kan å ikke stresser så alt for mye. Har bakt én julekake, og det får holde. Folk som baker mer enn det sløser bort tid, mener nå jeg. Og i år får alle resirkulerte julegaver fra i fjor, så da sparte jeg mye tid og penger der også. Jeg har bare byttet om på papiret på de gavene jeg fikk. Et par nisser har jeg beholdt, så det ser ut som om det er jul hjemme hos meg også. Så da er det bare disse julekortene igjen. Det koster jo kjapt et par hundre kroner, bare det. Så kom ikke her å si jeg ikke tenker på dere! Og så regner jeg med at det er ca en times lang ko på posten for å få sende dem. Så dere får ha en riktig god jul og et godt nyttår.» tfa

Tallet på UFO-observasjoner over Tyskland stiger. – Siden begynnelsen av januar er det meldt om rundt 50 stykker, og ennå er ikke året omme, sier UFO-eksperten Werner Walter i Mannheim.

Walter er talsmann for Selskapet til Vitenskapelig Undersøkelse av Paravitenskapene GWUP. De første UFO-rapportene begynte å strømme inn allerede natt til første nyttårsdag. Om dette skyldes at de små grønne er spesielt aktive denne natten, eller om det kan ha med inntak av boblevann kvelden før å gjøre, vil Werner Walter ikke kommentere. NTB

